НИКОЛА ГИГОВ

# ОРФЕЙ И ЕВРОПА

(София – 2000, издателство ХРИКЕР)

*Познай себе си*
*и ти ще познаеш Вселената и Боговете!*
Орфей

## ЛЕГЕНДА ЛИ Е ОРФЕЙ?

Безсмъртно е само онова, което стане легенда. Какво са Данте и Беатриче, Петрарка и Лаура, Ромео и Жулиета пред любовта на Орфей и Евридика. Изминали са хилядолетия, а това име-легенда топли сърцата ни, гали с музика душата ни, тръпнем пред неговото обаяние.

Легендата лети през вековете, но през XIII век пр. н.е. тази легенда е била жива реалност. Орфей е бил човек от плът и кръв, гениален поет, музикант и лекар, Върховен жрец на траките, човек недостижим. Той е живял в Родопа планина (днешна България) и затова често Родопа планина се нарича ***Орфеевата планина***.

Какви ли чувства е изпитвал Херодот (V в. пр.н.е.), когато е изписвал : "Тракийският народ – след индийския – е най-голям от всички народи. Ако той се управляваше от един господар и беше единодушен, то той би бил, по мое мнение, непобедим и много по-силен от всички народи."[1]

Деветдесет различни племена на траките са били пръснати по земите от Дунав до Средиземно море, което тогава се е наричало Тракийско море. Най-висши достижения в духовната култура постигат бесите, едно племе от сатрите, които са били прорицатели и жреци. А най-високият връх сред посветените е Орфей. Както е в стиховете:

**Родопа, имаш много върхове,**
**но два достигат небесата чак:**
**вълшебникът на песните**
**Орфей**
**и жадният за свобода**
**Спартак.**

Между Микенската цивилизация и Омировата епоха има едно свързващо културно звено, изградено от Орфей и Дионис, а като цяло от митологията на траките. Шлиман повярва на Омир и чрез негови стихове откри Троя. От разкритията на Шлиман и от развалините на Троя и Микена името на Дионис се

[1] Херодот, *История. Деветте музи*. Лайпциг, 1839. Вж. *Извори за старата история и география на Тракия и Македония*. Изд. БАН, С., 1949, с. 23.

преродi в научна сензация. Дионисовият театър на Акропола (съществуващ и днес – Атина, Гърция) е жив свидетел на онова древно жизнелюбие на траките, които слизат от върховете на Родопа планина, за да се появи могъщият клон на древногръцкия театър. Сам Орфей слиза от Родопа планина, създава и освещава светилището в Делфи, играе роля на арбитър между воюващите гръцки градове-държави и създава условия да се появи единна Гърция. Затова Орфей е любим и на гърците.

Времето на Орфей вече е датирано – XIII век пр.н.е. – едно поколение преди Троянската война.[2] Орфей живее 5 века преди Омир. Доомировият период в създаването на древната цивилизация – това е приносът на траките в световната цивилизация, който в древността се е наричал Орфически период в световната цивилизация (XIII-VIII век пр.н.е.).

Еврипид се възхищава и предрича, че славата на Орфей и Дионис ще слезе от Родопите, за да станат велики за Елада. И днес кукерските празници по нашата земя са древни езически празници от времето на траките, които импулсират към жизненост и творчество.

В родопското светилище на Дионис е роден, отгледан и израсъл вълшебният певец Орфей. Но къде точно е това светилище? – То все още се търси и спорът е дълъг. Но всички извори ни насочват към Средните Родопи (днешния Смолянски край). В древно време в Родопите имало четири големи и главни светилища: на Дионис, на Кронос, на Уранос, на Юпитер. Около тях имало още десетки други, по-малки светилища. Смолянският край може да се нарече Орфеевият пръстен от големите светилища, където е живял и творил Орфей.

Бащата на историята Херодот доуточнява: "Бесите са населявали южните страни на Родопите и служели като жреци на друго тракийско племе, наречено сатри, което пък населявало *центъра на Родопите*. Това племе от никой завоевател не било поробвано, дори и от самия Ксеркс, който е заробил всички други племена. Те (сатрите) са населявали най-високите планински места и са имали храм-светилище на най-високата родопска местност, наречена Ниса, в чест на Дионисия, бог на веселбата."[3]

Най-високите върхове на Родопите са Перелик (2191 м.) и Карлък (2188 м). Те са един до друг, а в пазвите им е древното село Гела[4]. Родопчани казват, че Карлък и Перелик са най-съвършеното творение на Господа – това са стожерите на планината. Името *Карлък* се разширява в народната памет до планински масив между Смолян, Широка лъка и Мугла. Не случайно проф. Богдан Филов официално преименува връх Карлък на връх *Орфей* (1942-1943 г.).

Това е земята Меропа – по-старото име на Смолянския край. А *Мерона* означава "голям, прочут, славен край". *Карлък* означава "скъп и мил" – сърцето на планината. *Перелик* е син на слънцето. И в цялото море от родопски песни единствено връх Карлък е възпят с конкретното си име – в песента "Бяла съм, бяла, юначе". Това е нравственият химн на планината.

---

[2] По-подробно за Орфей вж. Н. Гигов, *Легенда ли е Орфей?* Изд. Музика. С., 1992.

[3] Херодот, пос. съч. Вж. Тодор Константинов, сп. "Родопски напредък", кн. 1, 1904, с. 1-4.

[4] Вж. Н. Гигов, *Гела – Орфеево цвете*, С., 1988.

Овидий възпява Орфей и го нарича ***Орфей Родопеец*** и ***героят родопски***. По повод смъртта на Орфей Вергилий пише: "...и заридаха родопски вършини." Много други поети наричат Орфей "родопския певец и родопския герой".

От древния Филипопол (Пловдив) по билото на планината Чернатица, където още личат древните калдъръми, е преминавал най-древният път на траките – към светилищата, а след това надолу към Бялото море. Документирано е идването на двама велики мъже в родопското светилище на Дионис, където са търсели прорицания. Това са Александър Македонски и по-късно Октавий – бащата на Октавиан Август.

Да цитираме Ариан за похода на Александър Македонски през Родопите: "Александър потеглил от Амфиополис и навлязъл в онази част от Тракия, която е заселена с т.нар. независими траки. От лявата му страна останали гр. Филипи и планината Орбел. Разказват, че на десетия ден, след като преминал река Нест (Места), той достигнал планината Хемус (Стара Планина)".[5]

Светоний пише, че "Александър Македонски се изкачил на най-високия връх в Родопите и там в светилището намерил жрица, прилична на Делфийската Пития. Тази прорицателка предсказала бъдните походи на Александър Велики към Индия." Александър Македонски е бил в Родопите през 335 г. пр.н.е.

Октавий, бащата на бъдещия римски император Октавиан Август, посетил Родопите през 60-59 г. пр.н.е. Той също бил в светилището на Дионис в Родопите и се допитал до оракула (жена) за съдбата на сина си. (По време на прорицанието синът бил тригодишен). Родопската прорицателка предрекла, че това дете ще стане римски император. По-късно това прорицание се сбъднало.

От времето на Орфей до времето на Октавий били изминали близо 1300 години. Това подсказва, че повече от хилядолетие светилището на Дионис (Орфеевият роден край) е било действащо и е имало световна слава. Щом императори го предпочитали за прорицание.

Село Гела е едно от най-старите родопски селища – с 33-вековна история. Тук бяха открити гробове с хокерни погребения, скални рисунки, кости, изтлели като паяжина, оброчни плочи, неразчетена писменост. Бяха намерени скални гробове с жлебове, гравирани плочки с делфини, монети в устата на мъртвите (Харонов обол) – за преминаване на река Стикс към Подземното царство.

В този Смолянски край бе намерена статуетка на бог Дионис (село Триград), скални рисунки с космически послания и вакханки (град Девин), скарабей от Египет (село Любча), мумия на жена (село Мугла), неразчетена писменост – три плочи от землищата на селата Върбово - Гела - Мугла.

Никак не е случайно, че в Девинския край е идвал английският учен Хуитемор – специалист по египетска археология. Орфей се е учил в Египет, в Храма на Карнак (Луксор) и родопско-египетските връзки са неизследвани[6].

---

[5] Ариан, *Анабазис*. Вж. *Извори за старата история и география на Тракия и Македония*. С., 1949, с. 300.

[6] Авторът разполага с непубликувано свое изследване *Орфей в Египет*, 64 страници.

В Смолянския край е идвал и руският вицеконсул в Одрин, г-н Лишин, както и английският консул в Цариград. Те са издирвали старини в Смолян, Девин и връх Виденица (Доспатския край).

С музикалната си дарба Орфей е повлиял на Гърция и Египет. На гръцки език е изписано: "И пръв той (Орфей) въвел много от нравствените знания между гърците, а най-много се удава нему и основаването на египетските празници, които празници са били празнувани в чест на богинята Деметра, още и празниците на Дионисия".[7] Голям е бил древният културен обмен между средиземноморските държави.

Реките Сура и Рата (Доспатския край) и до днес носят най-старинните си имена от времето на траките. Етимологията им се докосва до санскритски език. Името Кастракли (над Тешел) съдържа името на траките. Същото е и с Орфеевград (до село Любча), както и местността Орфенското. Същото име е запазено и в името на остров Самотраки, където се провеждали прочутите мистерии на Орфей на остров Самотраки.

Лима – един презокеански поет, пише в наше време: "Първата среща на човешкия род с поезията, това е орфическият момент от историята – раждането на човешкото въображение – онова вдъхновение, което затрептява между тялото и пространството."

Векът на Орфей – XIII в. пр.н.е. – е свързан с царуването на четирима тракийски царе. Това са **Харопс** – цар на траките и дядо на Орфей, **Ойагър** – баща на Орфей, самият **Орфей** – Върховен жрец и цар на траките, и **Рез** – цар на траките, загинал при стените на Троя по време на сън. Цар Рез е бил съюзник на троянците и им се е притекъл на помощ. Той е възпят от Омир в Десета песен на *Илиада*.

Петият тракийски цар по време на Троянската война е бил Полиместор. Той преобръща хода на историята, като се отмята от съюза с троянците и се съюзява с ахейците. При него бил изпратен с дарове най-малкият син на Приам, Полидор. Той му донесъл златни съкровища с молба за помощ при Троя. Но Полиместор се полакомил, убил любимия син на Приам и заграбил златните съкровища. Така дошла гибелта на Троя, която довела и до гибелта на траките. По-късно пленената съпруга на Приам – Хекуба – си отмъстила на изменника, като лично убила децата на Полиместор и със собствените си пръсти и нокти го ослепила.

Йоан Цец признава първичността на поезията на Орфей, като пише: "Омир заемал стихове и идеи от Орфей."[8]

Орфей се е родил в светилището на Дионис в Родопите през XIII в. пр.н.е. – "едно поколение преди Троянската война" (това е стих от Аполоний Родоски за Похода на аргонавтите, сред които е бил и Орфей като втори човек след цар Язон). Тогава родопските светилища на Дионис, Кронос, Юпитер и Уран са били в разцвета си.

Името на Орфей означава "магнитна светлина". Нека вникнем в първата част на тази двуосновна дума: "Ор" – Орфей, Оренда, Оракул, Ореол, Орар... Все думи от

---

[7] Т. Константинов, *Орфей* – превод от гръцки. Вж. сп. "Родопски напредък", кн. 3, 1904.

[8] Йоан Цец. Вж. Богдан Богданов, сп. "Турист", кн. 2, 1982.

светилищните тайнства. Към това подсказва и Платон: "Поезията са смятали за магнит, божествена сила, магнезийска, хераклийска".[9] Поезията и музиката са магнитната светлина на Орфей, с които той е обайвал всичко живо. В египетските йероглифи **О** е знак за духовна светлина, а **Ор** в Египет също е магнит. Поезията винаги са смятали за дар Божи, за астрална и магнетична сила.

Едуар Шюре определя века на Орфей: "Това беше във времето на Мойсея – пет века преди Омир и тринадесет века преди Христа".[10] Походът на аргонавтите потвърждава тази датировка – "едно поколение преди Троянската война "– думи на Аполоний Родоски в неговата книга *Аргонавтика* (III век пр.н.е.).

Може да обобщим: Орфей е роден и живял през XIII век пр.н.е. в светилищната част на Родопите. Той е бил аргонавт до Колхида с цар Язон. Бащите са били аргонавти, а синовете са воювали при Троя. Лаерт – бащата на Одисей – е бил заедно с Орфей до Колхида, а синът му е воювал при Троя. Отделни аргонавти – вече стари – също са воювали при Троя. Такъв е бил аргонавтът Нестор, може би най-старият боец при Троя. (Възпят от Омир.) Подобен е случаят с аргонавта Пелей – бащата на Ахил, а Ахил е главен герой пред стените на Троя. Така е и с аргонавта Теламон – бащата на Големия Аякс, както и с аргонавта Ойлей – бащата на Малкия Аякс, както и с Тедей – бащата на Диомед – все бащи-герои при Колхида и синове-герои пред стените на Троя.

Не може да има съмнение, че Орфей е живял "едно поколение преди Троянската война", защото е бил аргонавт, втори човек на кораба *Арго* след цар Язон, певецът, който спечелва Златното руно с омайните си песни. Орфей е бил убит преди Троянската война. И самата Троянска война е спечелена с хитрост чрез Дървения кон, а не с десетгодишната си открита храброст.

Жан Коман определя Орфей като предвестник на цивилизацията със свое място в културата и историята на Европа.[11] Швейцарският класически филолог Бьоме не се съмнява, че Орфей е историческа личност: "Той практикува особена заклинателна поезия, много от чиито формули биват заети по-късно от Омир и Хезиод". А заклинанията винаги са били практикувани заедно с музика.

Поетът Ономакрит от Атина е първият записвач на поемите на Омир – *Илиада* и *Одисея* (по времето на Пизистрат – VI век пр.н.е.). Когато записва Омировите поеми, Ономакрит попада и на следи от Орфеевото творчество и така съставя книгата *Оракули*. За всеки записан стих от Омир Пизистрат е заплащал на Ономакрит по един обол, а Ономакрит – безплатно – записвал и Орфеевите творби. Могъл е лично да ги съпостави. Ономакрит давал преднина на Орфей, поради което бил наказан.

По оцелели откъси от творби на Орфей нека възкресим заглавията на личното му творчество – с кратки данни за съдържанието им. Всички тези книги, след смъртта му, са били изгорени.

Поезия:

---

9 Платон, *Избрани диалози (диалог "Йон").* С., 1982.

10 Едуар Шюре, *Велики посветени*, II. С., 1991, с. 78.

11 Jean Coman, *Zalmoxis et Orphée,* p. 177-184. Вж. Известия на Археологическия институт, том XVI, 1950.

***88 химни за мистериите***. Съкратеното название на тази книга е “Хевой”. Това са химни за силата на природата и за различните тайнства.

***Аргонавтика***. Епическа поема на Орфей за Похода на аргонавтите с цар Язон до Колхида и за превземането на Златното руно. Съдържала е 1384 хекзаметъра.

***Триножник***. Триножникът е атрибут в светилищните обряди, където се прорицава.

***Свещени песни за Бакх***. Песни, които възхвалявали Дионисовото начало в Родопите. По-късно Орфей реформира Дионисовите празници.

***Свещени слова***. Поема в 24 части.

***Посвещения***. Книга, използвана от Питагор и Платон. Съдържала е заклинателни и очистителни формули, както и гадания в хекзаметри.

***Литика*** (Pierres). Магически песни за целебните свойства на камъните. Прочути са били Орфеевите огърлици със скъпоценни камъни “Урим”, “Тумим” и “Хошен”.

Космогонични творби:

***Космогония***. Книга за астралните знания на Орфей. Космосът за него е едно блестящо сребърно яйце, от което се излюпва най-напред бог Фанес. Орфей пръв в света определя Земята като кръгла, за да използват този Орфеев стих по-сетне Ератостен, Питагор, Галилей и Коперник.

***Теогония***. Книга за божествата. По модела на тази книга Хезиод създал своята “Теогония”.

***Було*** (Мрежа на душата). Книга за светилищните тайнства.

***Деметриада***. Книга, с която Орфей и Евмолп поставят основите на Елевзинските мистерии.

***Оракули***. Книга на Орфей, записана от поета Ономакрит в VI век пр.н.е., издадена много по-късно в Лайпциг. (Все още неоткрита.)

Други книги:

***Изкуството на тайните и на обредите***. Ритуална книга, предназначена за посветените в различните тайнства.

***Книга за мутациите, химията и алхимията.*** Чрез това заглавие някои учени свързват Орфей с Фауст, но по-правилно е да се свързва Фауст с Орфей.

***Корибантите***. Книга за земните тайни и земетресенията. Това са стихове-молби за смекчаване на страховете.

***Магическа ботаника***. Книга за целебните свойства на родопските билки, от които са се учели Хипократ и Гален.

***Кратер*** (Peplos). Книга или отделна песен за ритуалната дреха. Орфей и орфиците са се обличали в бяло. Като върховен жрец Орфей се е обличал с пурпурен плащ.

Павзаний (II век) дава най-висока оценка за Орфей, като го сравнява с Омир. Той пише: "По красота химните на Орфей биха могли да се поставят на второ място след Омировите, а в изразяването на почит към Бога те дори ги надминават".[12] По времето на Павзаний все още са били оцелели две книги на Орфей – *Свещени слова* (поема в 24 части) и *Мрежа на душата*.

Орфей е бил недостижим не само като поет и певец, но и като гениален изобретател на музикални инструменти. Да ги изброим. Той (Орфей) пръв създава "костенурчеста" лира, систрон, набла, самбика, магадис, барбит, лира, салпинкс, сиринга, кавал, флейта, китара, пектида, форминкс и много други. Правел е флейти от тръстики, пеещи бърдучета и флейти от пищял на щъркел. Говори с нов поетичен език и има вълшебен глас – "глас като лилия нежен".

Орфей слиза от Родопите, завладява духовно Гърция и я обединява чрез светилището в Делфи, създава прочутите мистерии на остров Самотраки (бил е в Египет), участва в Похода на аргонавтите с цар Язон, достига до Колхида, оказва широкомащабно влияние на цяла Европа.

"**Познай себе си и ти ще познаеш Вселената и Боговете**!" – Това е гениална идея на Орфей, която води човека до себепознание. Раят и адът са в човешкото сърце. Раят е човешката любов, а адът е невъзможността да обичаш. "**Мой бог е любовта**!" – това е ядката на Орфеевото учение.

Орфей умира от насилствена смърт – разкъсан е на части. Тялото му е погребано в Родопите, а главата и лирата са захвърлени във водите на река Хебър (Марица), за да достигнат до морето. Орфей дари хората с песен, с вътрешна топлина. Красотата, поезията и музиката са големите му дарове. На гръцки език е изписано: "Тираните на Тракия изгорили книгите му (на Орфей). Изгонили учениците му. Гръцките владетели последвали техния пример – заличавали паметта му. Унищожили последните му следи. След няколко века се съмнявали в съществуването му."[13]

Орфей останал под забрана. Но тъкмо тогава се раждат легендите. И през всичките векове не е умирала Орфеевата идея за безсмъртието на душата, за силата на поезията и музиката. Затова Платон пише: "Мнозина предлагат ръкописи на Орфей".[14]

"Родопа – това е роднят край на Орфей!" – изрече проф. Любомир Далчев, когато поставяше паметника си *Орфей и Родопа* в град Смолян (1969 година). Но нека проследим влиянието на Орфей върху Европа.

## ОТКЪДЕ ЗАПОЧВА ЕВРОПА?

---

[12] Павзаний, *Описание на Гърция.* Вж. *Извори за старата история и география на Тракия и Македония*. С., 1949, с. 314.

[13] Ε . ΣΙ Ρ Ε . Μ ε γ α λ ο ι μ ν ε τ α ι , Α θ η ν α ι , 1981, с. 233.

[14] Платон, *Държавата,* С., 1974, с. 72.

*Мой бог е любовта!* – пее и плаче Орфей. "Пее и плаче", защото нарича любовта "γλυκυπικρον ", което на гръцки означава "сладостна горчивина".[15] Той слезе в Подземното царство, за да надвие ада с музика. Орфей е единственият поет в света, увенчан трижди: в мрачното царство на Хадес, на Земята и в Звездния свят. Това е Певецът, омайвал с песните си хора и зверове, риби и птици, дървета и скали.

От Родопите към Гърция слизат поезията, изкуствата и свещеното право. Орфей освещава Делфийското светилище, постига своя триумф чрез мистериите на остров Самотраки, дава тласък на целия Средиземноморски свят. Тогава Средиземно море се е наричало Тракийско море.

Орфей става любимец и на Троя – съхранен е в Пергамския олтар. Бил е духовен жрец на аргонавтите до Колхида с кораба *Арго* с водач Язон. И с песните си Орфей проправя пътя на кораба *Арго* към Златното руно. В Египет въвежда нови знания и музика. Цели 500 години се говори за **Орфически период в световната литература** (XIII-VIII век пр.н.е.). **Това е нашият най-голям принос в световната цивилизация.**

Орфей е сияние за Европа, когато тя още не е съществувала с името си. Наша, от езика на траките, е думата ***Европа***. Нека сближим и сравним четири сродни думи: Калиопа, Меропа, Родопа, Европа... ***Калиопа*** (майката на Орфей) означава "сладкогласната". ***Меропа*** (старо име на Средните Родопи) означава "великогласната". ***Родопа*** (цялата планина) означава "многогласната" – многолистна роза, която пее под напора на вятъра. ЕВРОПА в езика на траките означава "широкогласната" – това е *разливът на гласовете*.

Дарили сме с име Европа – назовали сме тези над 10 милиона квадратни километра на континента, който днес гони един милиард население.

Европа е сестра на Кадъм – преносителя на писмеността. Между Родопите и Финикия е първото географско пространство, обозначено с думата *Европа*. Родствена, митологична връзка има между Родопите и Финикия. Майката на Дионис – Семела – е дъщеря на Кадъм. Девойката Европа е грабната от преобразения като бик Зевс и е отвлечена в Гърция. И Алкман, и Херодот, и Тукидид изписват името на Европа – Евр-Ебр – Хебър – Марица. От Родопа и Марица думата *Европа* се спуска към Пергам и Финикия. Затова по време на могъщата Римска империя (III век) територията около устието на Марица и Дарданелите е наречена от римляните *Провинция Европа*.[16] Това е първото очертание на бъдещия континент Европа.

Орфей е свързващо звено – сродил родопските песни и митове с гръцкия пантеон, с египетските мистерии, с пергамските сказания и сицилианското изкуство. Орфей е посредник между Изтока и Запада, между Севера и Юга. Той ги е ашладисал за по-богати плодове. Пренася музиката по всички посоки и най-вече на Запад – към Европа. Ние още не сме дешифрирали Орфеевия нотопис, издълбан по родопските скали като "клонки от Орфеевите химни".

---

[15] Марсилио Фичино, *Коментар върху Платоновия Пир за любовта,* С., 1933, с. 44.

[16] Маргарита Тачева и др., *Старият свят.* С., 1980, с. 68.

Геният на днешната българска земя е имал в родопския си храм на Дионис многочислени свитъци от папируси с египетски йероглифи, финикийски писмена, гръцки букви и още една неизвестна писменост, на която е написал своето тайно учение. Този недостижим родопски певец изрича: "Преминах през кладенците на пирамидите и през гробниците на Египет, изучих *Книгата на мъртвите*, бях в древния Гнербах – града на слънцето, и в храма на Карнак. Аз изтръгнах тайните на науката изпод пелените на мумиите."[17]

В наше време открихме мраморни плочи (Върбово - Гела - Мугла) с неразчетена писменост. Вярвам, че в близките години ние ще се изправим пред едно голямо откритие: ДВА ПЪТИ СМЕ ДАВАЛИ ПИСМЕНОСТ НА СВЕТА! Първом сме дали писменост на Европа чрез Орфей и втори път сме дали писменост на целия славянски свят чрез братята св. св. Кирил и Методий.

Но нека цитираме думи на Еврипид, автора на *Медея*: "На тракийски таблички е записано Орфеевото слово".[18]

**Кръв не проливай**! – е първият нравствен закон на Орфей. Негов е стихът: **Земята може да се завладее с лира, а не с меч**. Негова е вярата, оплодила християнството: **Помощ на слабите, утешение на страдащите, надежда за всички**. Негов е девизът, който след Родопите украсява светилището на Делфи в Гърция: **Познай себе си и ти ще познаеш Вселената и Боговете**.

Европа, която тогава е била номадска (XIII век пр.н.е.), е боготворила Орфей. Чрез него бъдещите европейски държави са се докоснали до чистата човешка любов – любовта на Орфей и Евридика, до музиката, книгите, лекарствата и езотеричните знания. **Орфизмът – това е топлият Голфщром за Европа**.

Затова Овидий се покланя на Орфей, Вергилий го възпява, Лукан съчинява поемата *Орфей,* както и *Поема за Троя*. Рим сече монети, свързани с този мит. Велики творци на Европа извайват негови статуи, фрески, картини, мозайки. Операта на Европа е родена с името на Орфей. Паладий признава: "Цялата правда на света е от Орфей."[19]

Орфей и орфизмът оплодиха християнството, породиха богомилството, дадоха тласък на Европейския Ренесанс и отбраниха Европа от физическо и духовно робство, тласнаха народите към велики открития.

Родопа и днес е на рубежа между Изтока и Запада. Тук е океански вълнолом и Орфеевата планина отново преживява Шекспирови драми. Тя страда, бори се и пее – брани с живото си сърце Европа. И тъкмо от нея излетя космичната песен *Излел е Дельо хайдутин*. Ние сме живата връзка между миналото и бъдещето на човечеството – нашите песни са най-яркият израз на това.

## ОРФЕЕВИЯТ ЗНАК

Орфеевият знак е Орфеевата пентаграма: петолъчие с две окръжности отвън. Външният кръг на Орфеевата пентаграма означава непробудения човек. Това е

---

[17] Е . Σ І Р Е , пос. съч., с. 229.

[18] Еврипид, *Алкестида* и *Хекуба*. Вж. "Извори", том I. С. 1981, с. 105-106, 114-115, 142, 146.

[19] Паладий, *Поздняя латинская поэзия*. Москва, 1982, с. 464-465.

профанът. Падне ли външният кръг – появил се е ученик на Орфей. А падне ли вторият кръг – ученикът е станал посветен.

Когато пентаграмата е с единия връх нагоре, а с два "стъпила на земята", това е Орфеевият небесен знак, който прилича на нарисувания от Леонардо човек – с разперени встрани ръце и разкрачен долу. Човекът е една жива пентаграма. Това е музикалният, небесен човек.

Но когато пентаграмата се обърне с единия връх надолу, а с двата върха нагоре – мигом Орфеевият знак става Дионисов: в горните два лъча сякаш се появяват рогата на козела – а това са Дионисовите празници, земните веселия и оргии, кукерските празници. Ето колко са близки двата знака – на Дионис, първичната земна сила, и на Орфей – небесната музика и обич. Те са в едно цяло. Чрез този знак сякаш Орфей ни казва: разчупи външните кръгове, които те затварят, расти духовно по подобие на лъчите, владей света на музиката, любовта и свободата. "Меката светлина" – това са думи на Орфей за любовта. Един ден Фауст на Гьоте ще попита Мефистофел: "Нима те мъчи тази пентаграма?" – Мъчи го, защото мисли с ума си. За да се докоснеш до Орфей, трябва да имаш чувства, пориви, копнежи, миражи, сънища, мечти. А умът е като машина, която анализира всичко. "Умът е подлец" – пише Достоевски.

Орфеевата пентаграма преминава в родопската пентатоника – това е основният лад на родопските песни. Унищожено е Орфеевото слово чрез изгаряне, но неунищожима остава Орфеевата музика, преродена в родопската пентатоника и озарила с пулса си 300 000 български народни песни (записани). Една от тях, тъкмо от Родопите, излетя в Космоса.

Родопската пентатоника е Орфеево наследство. В този родопски лад са вплетени пет основни тона. Сякаш и самото пеене излъчва Орфеевия знак. Орфей е знаел, след учението си в Египет, че "сферите на небето" (звездите) излъчват нечута музика, която е в лад *пентатоника*. По този начин Родопите – Орфеевата планина – пеят песните си в единен ритъм със звездите. Затова наричаме звездното небе над нас "огромна Орфеева нотна тетрадка".

Нека направим първия си важен извод. И по-рано, и по време на петвековното турско робство изгаряха книгите на Орфей. Но нашествениците не изгаряха само нас, те горяха корените на Европа. Ако нас, Балканите, ни отрежат от Европа – не ние, а самата Европа ще изсъхне, защото ще остане с прерязани митологични корени. Нострадамус предупреди Европа: Не тръгне ли по Орфеевия път на обичта и музиката, а размахва меч, ще дойде най-мътното време и бурен ще поникне по площадите на европейските столици.

## ОРФЕЕВОТО ЦВЕТЕ

Вакханките нападнали Орфей, заговорниците го замервали с камъни, хвърляли срещу него копия, един заговорник с меден меч отсякъл главата му. Тялото му разкъсали... И от всяка капка кръв на Певеца, капнала по тревата, поникнало Орфеевото цвете.

Имах образа на Орфеевото цвете на монета, сечена от Рим. Така открих Орфеевото цвете край село Гела, Смолянско. Ботаници – унгарски, руски и

български – са правели такива опити с него: изскубвали Орфеевото цвете с корените, държали го в хербарий две години и половина, а след това пак го посаждали в естествената му среда. **То се прихващало и възстановявало своя живот.** Разлиствало се отново, разцъфтявало. Орфеевото цвете е единственото цвете в света, което изпада в анабиоза (мнима смърт) и крие тайната на безсмъртието. То е ендемит от ледниковия период.

Римляните изсекли това цвете на монети. Императори идвали в Родопите да му се поклонят. Музиката и любовта се носели в самия родопски въздух.

С часове съм гледал Орфеевото цвете. То расте в пукнатините на скали и цъфти през юни-август. Стръкчетата му са високи около 15 сантиметра. Цветчетата му са с по 3 или 5 камбанки. По цвят са бели (Орфеевия цвят) и имат лилави оттенъци.

Цветето е свръхчувствително. Ако облак премине пред слънцето и сянка пропълзи по него, то мигом и видимо свива цветчета. А щом сянката премине и слънцето изгрее пак, Орфеевото цвете се разпуска, разтваря – сякаш поглъща светлината. То е като стих и музика – сътворено от родопската природа, същата, която роди и Орфей.

Пресадих го и проверих дали наистина издържа. Вече от 20 години го имам – посадено от мене на скала. Когато го поливам с вода, то пие като жадниче, на глътки. В основата си има извита чаша от зелени листа. Сякаш не е само цвете, а бленуваща душа.

Това цвете е най-лековитото и най-красивото. Дълго се рових, докато установя, че през вековете то е имало 6 различни имена: китара, стирака, шап, родопски силивряк, хаберлея родопензис, Орфеевото цвете.

Древните траки са знаели лечебните свойства на растението. В книгата си *Магическа ботаника* Орфей е предал знанията си на посветените.

Столетничката Албена Чуралска от село Водни пад е съхранила народната памет за Орфеевото цвете. Но тя го нарича “Шапива билка”, защото с тази билка са лекували добитъка от болестта шап. Ето какво говори тя за цветето: “Отколе старите люде тросили шапива билка. С нея закичвахме люлките – да не урочасат децата, болка да ги не находо, млогу да живот. Закичваха се и понниците – да се множи и не крати хайванете (добитъка). С шапива билка и с други цветя се виеха китки. Момине скришом правеха китки за изгори. И скришом ги даваха на избраника си, та вечна да е любовта им.”

В Египет и Родопите са знаели за ароматотерапията и благовонията. На растенията има *божествени знаци* като йероглифи, чрез които се открива коя билка каква болест лекува. Ето защо болните животни, без да имат никакви знания, откриват тези билки за болестта си (кон, куче, крава, коза, овца). Излиза, че животните при болест могат да разкодират божествения знак върху растението и сами откриват лечебната билка. И човекът, като върви по пътя на животните, може да разкодира тези божествени лечебни знаци. По този път вървеше и сляпата ясновидка Ванга.

Чрез растенията, животните и птиците, ние, човеците, ще се доближим до Божествената природа.

Втората експедиция за Орфеевото цвете е била през 1834 г. от унгарския ботаник Емерих Фривалдски. Той открил това цвете по поречието на Чая, край Бачково. И е записал: "Най-интересни растения се получиха от планинската верига между Родопите и Станимака (Асеновград). Тука между новите и редки видове се намери и онзи вид растение, което през 1835 г. нарекох *Родопей хаберлея*, в чест на моя учител, отличния ботаник Хаберлей Кароли." По-късно науката преобръща двете думи и цветето се нарича *Хаберлея родопензис*.[20]

Цветето обича варовитите места и скалните пукнатини. То обича и високата въздушна влага. В трактата си *За реките* Псевдоплутарх (III век) пише: "И в планината Пангей се ражда едно растение, наречено китара, поради следната причина. Жените, след като разкъсали Орфей, хвърлили частите му в реката Хебър (Марица). Главата му по волята на боговете приела образа на змей, а лирата му по желание на Аполон се превърнала в звезда. От течащата му кръв се родило растение, наречено китара. Когато се празнували Дионисовите празници, то издавало звук на китара."[21]

Орфеевата пентаграма е графичният образ на Орфей и орфизма, родопската пентатоника е нотният знак на Орфей и орфизма, а Орфеевото цвете е спомен за кръвта и музиката на Орфей. Това е музиката на обичта.

Много писма от чужбина получавам за Орфеевото цвете. Потомци на Рьорих идваха чак от Индия в Родопите, за да го видят. Един ден от Кавказ дойде в Смолян Лариса Чебанова – познавачка на кавказките легенди. После ми написа: "Възхищава ме умението ти да беседваш с родопския силивряк. Аз съм идвала в твоя дом. И съм виждала с очите си Орфеевото цвете. Като навлезе дълбоко в живота и творчеството на Орфей, ти се свърза нацяло с природата и преоткриваш древни истини, така нужни днес на нас!"

## ДООМИРОВИЯТ ПЕРИОД

Доомировият период в литературата се е наричал **орфически** (XIII – VIII век пр.н.е.). Орфическият период обхваща най-голямата сила на древната Орфеева цивилизация и той е приносът на траките в световната цивилизация.

През VIII век пр.н.е. гърците били обладани от култа към Дионис. По-късно римляните ще секат монети с главата на Дионис, обвита в бръшлянов венец. Еврипид предрича съдбата на Дионис – той слиза от Родопите, за да стане велик за Елада. А Орфей е откърмен и израсъл в главното родопско светилище на Дионис. Дионис и Орфей са "родопската мая" в древногръцкото изкуство. Доказателство за това е и Дионисовият театър на южния склон на Акропола, който побира над 20 000 души. И днес личат сцената и амфитеатралните дъги на каменните седалки.

Херодот признава за родопското светилище на Дионис: "Като прорицатели на светилището са бесите, едно племе от сатрите. Има жрица, която дава отговорите, както в Делфи."[22]

---

[20] Виолета Иванова, *Кръвта на Орфей*. Вж. "Поглед", 13.09.1971, с. 9.

[21] Псевдоплутарх. Вж. Иван Венедиков, *Медното гумно на прабългарите*. С., 1983, с. 117.

За село Гела написах цяла книга.[23] Това родопско село е най-старо (над 33 века) и кореспондира с по-късните едноименни градове – с гръцкия град Гелион и с град Гела, Сицилия. Тъкмо в град Гела през 1890 г. немският професор Фуртванглер открива ваза с изображението на Орфей. Вазата е наречена *Траки, заслушани в Орфей* и се пази в Берлин. Тя съхранява едно от най-ярките изображения на Родопския певец.

А случайно ли Есхил е пожелал да работи и живее в град Гела – Сицилия? Той умира там през 456 г. пр.н.е. И случайно ли Есхил е възпял родопското племе едонци? И пак там, в град Гела – Сицилия, е било средището на Питагор и Питагорейската школа.

В Доомировия период, наречен Орфически, не е бил само Орфей велик поет на траките. Такива велики поети-траки са били Тамирис, Лин, Музей, Евмолп, Филамон, Памфос, Аристей, Магадис, Олен, Демодок... Лин и Тамирис са възпети и от Омир.

Славата на Орфей бързо се разнесла и завладяла първом светилището Делфи в Гърция, после остров Самотраки, Троя, слязла към Йония, Финикия и Египет, достигнала до Колхида и Сицилия. Орфей се превърнал в точиларско колело и искри на вдъхновението преминали у много европейски поети, художници, музиканти.

## БЕЗПИСМЕНИ ЛИ СА БИЛИ ТРАКИТЕ?

Досега учените смятат, че траките са били безписмени. Но те са били 90 племена, а най-елитната им част – бесите – са били ясновидци и прорицатели. Това са били посветените траки и тъкмо те са имали писменост. Това е жреческата писменост на най-видните траки-беси. И поради тайните си, писмеността не е била разпространена.

Все повече се утвърждава мнението, че Орфей, след учението си в Египет, е пренесъл и реформирал писмеността, предал я е на гърците, а от там тя се е разклонила по цяла Европа. Орфей, Евмолп и Аристей – и трите тракски поети, са познавали финикийските букви преди самите гърци. Те са им ги предали, за да станат те "гръцка азбука".

Скалните рисунки в Родопите все още не са разчетени. Те крият своите тайни. Намерените там три мраморни плочи (неизвестни на българската наука) са от близките села Върбово - Гела - Мугла. Това е най-сърцевинната част на Родопите, до най-високия връх на планината – връх Перелик (2191 метра). На мраморните плочи, които съм виждал с очите си, е изписана незнайна писменост. Тя не е нито гръцка, нито арабска, нито турска, нито грузинска, нито латинска, нито еврейска. На какъв език е тогава? Не е и прабългарската азбука – нито глаголица, нито кирилица. Тогава какво търси тази писменост в най-високите части на планината?!

---

[22] Херодот. Вж. *Извори за старата история и география на Тракия и Македония*. С., 1949, с. 31; както и *Извори за историята на Тракия и траките*. С., 1981, с. 250.

[23] Никола Гигов, *Гела – Орфеево цвете*. С., 1988.

На базата на тези изписани мраморни плочи приемам тезата, че най-елитната част на траките – бесите – са имали писменост. Те са продължителите на Орфеевата цивилизация.

Ние вечно ще търсим, докато открием тези "тракийски таблички, на които е записано Орфеевото слово". На тези "таблички" е записано не само Орфеевото слово, но и свещеният език на бесите. Ксенофонт съобщава, че у траките се намирали и много книги.[24]

Златните погребални пластинки на българската земя са вече 20. Към тях може да се прибавят още три пластинки от Смолянско, открити в гробове, които не са проучени.

Преди времето на Орфей е имало няколко по-стари писмености. Линеарното писмо А (350-400 години преди Орфей – негръцко и неразчетено). Линеарното писмо Б (100-200 години преди Орфей – гръцко, разчетено). Съществували са клинописът и йероглифното египетско писмо. Линеарното писмо А и линеарното писмо Б са открити на остров Крит.

Шюре твърди, че в Родопския си храм, в сандък от кедър, Орфей е държал "многочислени свитъци папируси, покрити с египетски йероглифи, финикийски писмена, а също така свитъци, написани от Орфей на гръцки език, които са съдържали неговото тайно учение".[25] Орфей е бил не само гениален музикант, поет, жрец и лечител, но е бил и гениален реформатор на писмеността. С пренесената, пресъздадена и доусъвършенствана писменост Орфей е оплодил Гърция и цяла Европа. Величината на заслугите на Орфей към Европа още не е измерена. Че това е така, подсказва едно бронзово огледало от V век пр.н.е., на което гърците изобразяват Орфей не само с традиционната му лира, но и с кошница "пълна с книжни свитъци". По този начин гърците са изразили своята голяма обич и почит към Орфей, който чрез светилището в Делфи изиграва огромна роля за създаването на единна гръцка държава. До времето на Орфей е имало само градове-държави на различни гръцки племена, които воювали помежду си. Чрез светилището в Делфи и писмеността Орфей дари гърците с най-великия дар на света – буквите. За да разцъфти гръцката цивилизация от Омир насам и през VI век пр.н.е. вече в писмен вид да имаме *Илиада* и *Одисея*.

Разкъсването на Орфей и претопяването на 90 племена на траките ни е лишило от най-големия исторически шанс – Орфей да ни обедини и да бъдем "втори след Индия", както е отбелязал Херодот. Нашето проклятие е в дележа: враждите унищожиха не само Орфей, враждите и дележът унищожиха Орфеевата и тракийската цивилизация, за да се пренесе тя към Гърция и Европа.

Освен Еврипид, за тракийски таблички с написано Орфеево слово на тях говорят и пишат още Платон, Питагор и Хераклид. В Гръцката библиотека на Фабриций се споменава, че дълго се съхранявал каталог с Орфеевите песни. Хераклид – специалист по музика, в тритомния си труд изнася данни за

---

[24] Ксенофонт, *Анабазис,* кн. 7, гл. 5.

[25] Е . Σ І Р Е , пос. съч., с. 210. (Шюре е френски автор, преведен на гръцки език. Най-оригинална е неговата книга *Les grands initiés*, в която голяма част е за Орфей.).

музикалните дарби на траките. Той пише: “Орфей никому не подражавал, защото нямал предшественици.”[26]

## ПЪРВИТЕ ХРИСТИЯНИ В РОДОПИТЕ

Римляните наричали Родопите “заспал вулкан, който никой не знае кога ще избухне”. По времето на Христос тракийският цар Реметалк II въстава срещу римляните и се бори да отхвърли завоевателя (21 г.).

Но и самият Рим гони християните. В 67 г. в Рим е посечен с меч простият рибар Петър, а Павел е разпнат на кръст – с главата надолу.

Далечните ни прадеди от Гела и Доспат са изрекли следното: “Нашите деди са били най-учените на земята и другите сички дохождали, та се допитвали. Но зафатили да горят старите книги и у когото ги найдат – смърт”. Така са изпепелени Орфеевите книги.

По времето на Христос Рим е управляван от Октавиан Август и сетне от Тиберий. В Родопите е предсказано (на баща му) че Октавиан Август ще стане римски император. Но след предсказанието синът е чакал цели 32 години, докато то се сбъдва. Само този факт е достатъчен, за да се разбере каква е силата на Родопското светилище, онаследило Орфеевото ясновидство.

През 46 г. сл. Хр., по времето на Клавдий, тракийското царство на Реметалк III е завладяно и се ражда римската провинция *Родопе*.

Първите, които посяват християнската вяра в Родопите, са апостолите Петър и Павел. Павел преминава от Трояда (брега на Дарданелите с древна Троя) и пръв стъпва на европейска земя. Тези негови стъпки бележат стъпките на християнска Европа. Само 20 години след разпъването на Христос Павел преминава от Мала Азия, стъпва на европейския бряг и идва близо до Родопите. Той остава в град Филипи, който е недалеч от град Драма. Този град тогава е бил населен с траки. И там е първото послание на апостол Павел *Към филипяните*, което означава “към живеещите там траки”. Оттогава се появяват и първите християни в Родопите.

В 58 г. сл. Хр. в град Филипи е бил и апостол Лука – като наставник на вярата. Това е евангелистът Лука – от него е едно от 4-те евангелия. Лука е бил художник и окото му не е изпуснало красотата на Родопите. (Велико би било, ако днес притежаваме картините на Лука – картини, изпъстрени с планети, планини и звезди. Неговата икона на св. Богородица с младенеца е една от най-хубавите в света. Тя бе донесена от Ерусалим и показана в България в 2000 г.) След тях следват мисионерите Карп и Ерм, а след това – като златно ветрило – християнската религия се разтваря от Родопите към цялата българска земя.

Умни били първите мисионери и търсели път за присадка върху Орфеевото учение на учението на Христос. Като пъпка върху дръвче те присаждали християнската вяра на Орфеев корен. Появила се икона *Св. Орфей*. Но тази икона привличала богомолците повече, отколкото иконата на Христос, и била изхвърлена. Мисля, че това е огромна загуба. Ако бе осъществена тази идея, духовното богатство на Орфей щеше да бъде съхранено, а християнската религия

[26] Хераклид. Вж. Андрей Андреев, *Мит и музика.* Ямбол, 1938, с. 22-24.

щеше да има по-силни и по-мощни корени. Защото е записано: “И траките, като губеха езическата си вяра, забравяха и езика си. Бе забранено да произнасяме името на Орфей, но ние скришом пеехме песните му.”

През III век са жестоките Диоклецианови гонения на християните. Мисионерите прогонвали паметта за Орфей, а римляните прогонвали християните. През VI век езикът на траките се заличил.

Но цели хилядолетия чудесата на Орфей вече се приписвали на Христос. Само че траките знаели как стават някои чудеса. Ето едно от тях, което битува до наше време. На една разходка край Бачково, свещеник казал на богомолците си: “Чух божи глас. Пръскайте всеки ден със светена вода изсъхналите листа на венеца около иконите и ще стане чудо – те ще се раззеленят и ще се съживят. Това ще е Божи знак!” Богомолците пръскали венеца и той се раззеленил. А това било Орфеевото цвете. Макар и да изхвърлили иконата *Св. Орфей*, богомолците-траки и свещениците-траки слагали венци от това цвете около иконите и богомолците виждали как изсъхнали цветя се раззеленяват. Орфеевото чудо преминало в Божия глас.

## ПОКРЪСТИТЕЛЯТ НА БЕСИТЕ

Покръстител на родопските беси в християнството е Никита Ремесиански. Той е учил в Рим, автор е на 6 книги и на една поема за покръстването на бесите. Имал е и лична кореспонденция – от Родопите – с римския император. Вероятно творчеството на Никита Ремесиански е запазено във Ватиканската библиотека. Ако това е така – то ще бъде нотариалният акт за християнството в Родопите, прието в 414 година. (Преди създаването на Българската държава и близо пет века преди покръстването на българите в 865 година.) Ако искаме да свържем България с Европа, трябва в Родопите да издигнем паметник на пратеника на Рим – епископ Никита Ремесиански – първия покръстител на бесите.

И нека да отбележим едно подобие: писмеността на Европа идва от предела между Мала Азия и Родопите и по същия начин идва към Европа и християнската религия. Това са пътища на писмеността и вярата.

Никита Ремесиански е роден в 353 г. сл. Хр. Получил е високо образование в Рим. По сан е епископ. Прокарал е първите бразди на вярата в Солун, Филипи, Епирския бряг и Бяла Паланка (между Пирот и Ниш).

Като опитен мисионер, при вече признато християнство, Рим го изпраща при бесите в Средните Родопи, където той престоява много години и известява Рим, че през 414 година “звероподобните беси станаха мирни” (станали християни). Затова Родопите имат още две имена: Орфеевата планина – на името на Орфей, и Кръстата гора – на името на Христос и кръста. Никита Ремесиански е бил на 61 години, когато е увенчал делото си с победа (414 година).

За прехода от Орфей към Христос пишат видни богослови и изследователи. А. Д. Дмитрев пише: “На християнските фрески се среща твърде често образът на певеца Орфей. Отначало рибата и агнето не са имали връзка с Исус – преходът е

от делфина към рибите, а след това към жертвеното агне. Едва в IV век се явява атрибут агне, свързан с Исус".[27]

Най-голямата загадка е тази: На какъв език е проповядвал Никита Ремесиански при бесите в Родопите? Траките не са знаели езика на римските завоеватели и не са го желаели. Какъв път е открил Никита Ремесиански, за да влезе в сърцата на родопчани?

**Никита Ремесиански е превел богослужебните книги на бески език** (жреческия език и писменост на траките). Никита Ремесиански е престоял десетилетия в Родопите и го е усвоил. И второ – това означава, че **бесите са имали писменост**. Тъкмо на тази писменост Никита Ремесиански превежда богослужебните книги.

Запазени са и други сведения, че през V век **на свой език бесите са притежавали богослужебните книги**. Но къде са отишли те? В VI век изчезва езикът на траките (претопен). Какво е станало с книгите?

В древно време богослужебните книги се превеждали само на три езика: еврейски, гръцки и латински. **Четвъртият език е беският**. А много по-късно – при св.св. Кирил и Методий – българският език.

При големите завоевания, въстания и сблъсъци бесите потърсили път за спасяване на знанията на траките. Едни жреци погиват, други са поробени, но малка част успяват да избягат чак в Египет, където Орфей е учил. Там той имал свои покровители. Така елитните жреци на бесите намират приют при коптите в Египет. И ако в Рим трябва да търсим книгите на Никита Ремесиански, в Египет, при коптите – коренното население на Египет, трябва да търсим преведените богослужебни книги на бески език. Това би било откритие.

## ЯРКИ СЛЕДИ В ГЪРЦИЯ

Богоозареният Орфей е прибавил към небесната си дарба и тайните от Атлантида и от Египет, за да ги дари на Родопите и Гърция.

Орфей е убит, траките се претопяват. Неговата памет се поема от вече създадената единна гръцка държава. С право Шюре се пита и пише: "Защо Тракия винаги е смятана от гърците за преимуществено свята страна, страна на светлината и истинско отечество на музите? Защо тия поетични планини, Родопите, са криели в себе си най-старите светилища – на Кронос, Юпитер, Уранос и Дионис? От Родопите към Гърция слизат поезията, изкуствата и свещеното право." (Тези думи са признати и от самите гърци и ги имам на гръцки език.)[28]

Платон в *Държавата* твърди, че "жреците са разполагали с купища книги на Музей и Орфей, по които са извършвали обредните си тайнства".[29] Хипократ и Гален са се учили от Орфей.

---

[27] Д. А. Дмитрев, *Вопросс об историчности Христа в свете археологии*. Москва, 1930, с. 265.
[28] Е . Σ І Р Е , пос. съч., с. 200.
[29] Платон, *Държавата*, с. 72.

Еврипид е притежател на първата частна библиотека в европейския свят. Той е имал огромни познания по литература и философия (проф. Богдан Богданов). Еврипид пръв пее за "гористите паши на Европа". (Тогава под Европа се е разбирало една провинция между Хебър (Марица), на юг от Родопа – до Дарданелите и Троя – както е очертана на римската карта). Това всъщност е утробата на Европа.

Гърците приемат Орфей и неговото учение. Алкей и Терпандър показвали гроба на Орфей (на остров Лесбос). Те казвали, че лирата и главата на Орфей били донесени от водите на Хебър (Марица), а тялото му останало разкъсано в Родопа планина. Терпандър взема лирата на Орфей и я отнася в Египет. В коя ли камера на някоя египетска гробница ни чака съхранена лирата на Орфей? Египет се явява закрилник на изкуството.

Светилището в Делфи, основано от Орфей, поема неговата памет. Това потвърждава и Питагор, когато е бил жрец в Делфи. Великата жрица Пития, увенчана с лаври, със свещена лента на главата, "възпяваше само пред посветените в Тайните р а ж д а н е т о н а О р ф е я * . Тя призоваваше душата на Орфей, бащата на тайните, мелодичния спасител на хората, безсмъртния владетел Орфей, трижди увенчан – в Ада, на Земята и на Небето. Орфей със звезда на челото."

Приятно е да прочетем на гръцки език следните думи: "Орфей беше геният на духовна Гърция, будителят на нейната божествена душа."[30]

От Родопите към Гърция, от Гърция към Троя, Египет, Колхида и Сицилия – като "златно ветрило" расте влиянието на Орфей. За да поеме към цяла Европа.

Най-голям принос да се съхрани паметта за Орфей има Питагор със своята школа. Да вземем един етюд от пребиваването на Питагор в Делфи. Той там е бил жрец, а Пития тогава е била младата жрица Теоклея. Питагор, който се е учил 20 години в Египет и 12 години във Вавилон, е избирал Делфийската Пития по много лесен начин. Питагор казва на Теоклея:

– Стани и иди там, където моята мисъл те изпраща!

Теоклея става и се насочва право към мястото, което Питагор е помислил.

– Къде се намираш? – пита Питагор.

– С е г а п л у в а м в с в е т л и н а т а н а О р ф е й ! – отговаря Теоклея, а това означава "виждам с вътрешните си очи".[31]

Питагор, най-големият ученик на Орфей, продължава неговото учение, като създава Питагорейската школа. Той въвежда степени на посвещенията. Опитва се да дешифрира числата. Пише за тоновете на всемира. Питагорейската школа в сърцевината си е Орфическа школа.

От Делфи Питагор се премества в Сицилия. Става прочут с ученията си, но краят му е трагичен. Къщата на Питагор с 40 негови ученици бива подпалена.

---

* Шпацирането е в гръцкия оригинал.

30 Е . Σ І Р Е , пос. съч., с. 197.

31 На български вж. Едуар Шюре, пос. съч., с.172. Този текст е съхранен на гръцки език.

Изгарят вътре 38 питагорейци. Започва гонението на Орфей и орфизма, на Питагор и питагорейците.

Орфей е оставил ярки следи на много места в Гърция: в Либетра до Олимп, в светилището Делфи, в ритуалите край реката Темпе, в мистериите на Елевзин, в мистериите на остров Самотраки. В края на живота си, в Родопското светилище на Дионис, Орфей е имал гръцки деца, които е обучавал. При разкъсването на Орфей от вакханките и заговорниците той е водел за ръка едно гръцко дете, свой ученик, като прорицание за залеза на родопските траки и за изгрева на Гърция със звездата на Омир. Затова Орфей е така обичан от гърците. С право – той е духовният обединител на воюващите гръцки градове-държави, за да се роди единна Гърция.

Павзаний и Диодор твърдят, че в чест на Орфей имало гробница, която просъществувала до II век пр.н.е. При нашествията тя била разрушена.

Сократ станал орфист. Аристотел споменава Орфей. Еврипид го възпява. Емпедокъл станал орфист. Питагор, Платон и Хезиод ползвали свободно две книги на Орфей – *Свещени слова* и *Посвещения*. Страбон определя Орфей като учен. Еврипид в *Алцеста* споменава за рецепти на Орфей, съдържащи предписания "за лекуване на душевни и телесни заболявания". Той го възпява в няколко свои книги.

Плутарх бил жрец в Делфийското светилище. Пиндар изпял топли думи за бащата на песента. Критий го нарекъл "изобретателят на стихосложението". Аристотел приел, че детската душа се извайва с музика. Есхил го споменава в *Агамемнон*. Много още искри за Орфей можем да съберем от древните автори на Гърция. И от всеки стих на Орфей се разпалва орфически огън.

## ЗВУКЪТ НА ОРФЕЕВАТА ГОРА

***От чанове ли си родено***
***или от песни и любов?***

Това са стихове за село Гела. Близо до него са най-високите върхове на Родопа – Карлък и Перелик. Вятър ручи и звукове се събират в мелодии. Гората запява, тревата се гъне като кадифе. Чучурът избистря сърцето си. И се носят сладкопойни Орфееви гласове през гората: "Аз не съм само дърво за огън, аз съм душа, която издава звук и твори песен."

Родовата обредност в този край е запазила чудни събори от песни и гайди. Това е хилядолетна близост между човек и гора. Само в Широколъшкия край има над 20 събора. Дори и на Роженския събор – където се събират до 150 000 съборяни – най-прочутите гайдари, певци и разказвачи са от Широколъшкия край.

Кукерските празници *Песпонеделник* в Широка лъка наставиха хилядолетната нишка на Дионисовото начало, а Националните детски Орфееви празници край Смолянските езера, където се събират над 2000 деца от цяла България, наставиха хилядолетната Орфеева традиция. Откритото Средно музикално училище в Широка лъка съчетава древните традиции със съвременните копнежи и дарби.

Над 20 изтъкнати гайдари има само в село Гела. Отделно в Стикъл и Солища. И отделно пък кавалджиите. Не случайно писателят Людмил Стоянов възкликва пред песните на Карлък: “Това мирише на древност!”

Има податки, че прочутите цигулки на Антонио Страдивари са правени от родопски клен и смърч, рязан в района на село Гела, Пияната гора и Шабаница. Само в Орфеевия край расте такова *ситно* дърво – с много гъсти годишни кръгове на сърцевината. Тези ситни и гъсти годишни кръгове издават ясен и чист звук – поради вибрациите на жилките. И Паганини е свирел на такава цигулка. Цигулката на Амати има детски глас, цигулката на Страдивари – звънка младост, цигулката на Гуарниери – звездна тъга, но и трите цигулки не могат да обхванат музикалната душа на Орфей. “Химните на Орфей са равни с поемите на Омир” – пише Павзаний.

В долината на село Гела бе открита една цигулка – с италиански монограм, с много красива резба на грифа – цветя и други орнаменти. Проф. Петър Христосков предполага, че тази цигулка е оригинално изработена.

От времето на Орфей до Страдивари, а и до днес, се заделят *ситни* дървета, които под формата на дървесина отиват за износ в други страни, но там се съхраняват за музикални инструменти.

Връзката между Родопите и Италия започва от Орфеево време – траките и троянците са били съюзници. Тази връзка продължава чрез едноименните селища – Гела, Смолянско, и град Гела – Сицилия. В този град – Гела, Сицилия – е открита вазата с изображението на Орфей.

Споменахме за Страдивари от Кремона. Освен на майсторството си, той разчитал на дълбокия звук на самото дърво, на неговата възраст, на дебелината на дървесинния пласт на цигулките, на неразкрития още като състав лак, на начина за изсушаване на дървото. Има версия, че родопското дърво, отсечено в Орфеевия край, първом престоявало в солена морска вода, а след това било изсушавано. Затова звукът на цигулките “Страдивариус” не заглъхва с годините, а се подобрява. Колкото повече свири цигулката, толкова по-добра става. “Атомите на дървото” действат с пулса на кръвта. Това е музикалното братство между човек и дърво. На такава цигулка е свирел Паганини.

В Кремона се създава единственото висше училище за майстори на струнни инструменти. То продължава традициите на Амати, Руджиери, Гуерниери, Страдивари... Под влияние на италианските майстори и на връзките между Италия и Родопите, и в планината на Орфей се раждат прочути майстори на музикални инструменти – кавали, гъдулки, сазове, гайди... Документирано е името на един такъв майстор от село Гела, Смолянско, който – освен обикновените музикални инструменти – измайсторил *хармониум*, който гелци наричали “пиано”. Майсторът се казвал Никола Пихтев и измайсторявал това “пиано” цели 10 години. То било с 29 бели клавиша за тоновете и 20 черни – за полутоновете. Пластинките направил от гилзи. Инструментът се задвижвал отдолу с крака чрез дървен механизъм. С кожа от диви зайци направил мех – да подава въздух към металическите пластинки. Майсторът от село Гела вложил в този музикален инструмент 3000 части от дърво, метал и кожа. Останки от този

прочут инструмент бяха запазени в Широка лъка до средата на XX век. Затова наричаме Родопа *Орфеевата планина*.

"Орфей е лекувал с музика" – пише старогръцкият митограф Конон. Именно Рим поема тази идея. Овидий възпява *певеца родопски*, който *скри се в родопски върши*ни. През II-III век има римски монети с образа на Орфей. Една такава монета се съхранява в Пловдив. Монети с неговия лик има и във Виена – заедно с Хермес и Евридика. На една фреска в Помпей Орфей е изобразен заобиколен от лъв, леопард, тигър, елен и птици, които го *слушат занемели*. На античен мраморен барелеф в Рим са изобразени Орфей, Евридика и Хермес, излизащи от Подземното царство. За древните нямало никакво съмнение, че Орфей е историческа личност, с гениални заслуги, и че произхожда от Родопите. И великият поет Данте, в творбата си *Рай*, възпява Родопа планина и Орфеевото цвете, а в творбата си *Ад* поставя Орфей в преддверието на Ада, където са били праведните. Може да предположим, че искрата за написването на безсмъртната творба *Ад* е припламнала от сказанието за слизането на Орфей в Подземното царство. Това сказание битува и в поемите на Овидий и Вергилий. Орфей станал златен рудник за другите поети. Данте перифразира Орфеевата мисъл: "Любовта движи нашето слънце и звездите."

Особен принос към Орфей има Марсилио Фичино. Той пише през XV век: "Нашият златен век върна към живот свободните изкуства, както и древното пение на лирата на Орфей. И това стана във Флоренция." През 1480 г. Фичино написва *Орфическо уподобяване на слънцето като бог* – творба, която не познаваме, но от която бликало желанието на Орфей да посрещне изгрева на връх и да посрещне слънцето както се посреща Бог.

## ЛЕОНАРДО Е РИСУВАЛ ОРФЕЙ

Италианският придворен поет Анджело Полициано и четирима композитори създали *Притча за Орфей*. Сценограф на това представление бил гениалният Леонардо да Винчи. Скици от неговите декори са запазени до днес. Леонардо изобретил и специален механизъм за сцената, за да може изобразеният родопски връх да се завърти, та Орфей да слезе в Подземното царство. Може да се каже (това е прието в Западна Европа), че това представление, станало през 1491 година, е било първото оперно представление в западноевропейската култура. Тя – операта – още от своята люлка е свързана с името на Орфей. Тази опера – *Притча за Орфей* – след цели пет столетия (в края на XX век) бе възстановена и представена в Париж...[32]

Леонардо е познат като гениален художник и изобретател. Малцина знаят, че той е бил и голям музикант. Ето какво пише Джорджо Вазари по повод на едно музикално състезание, станало в Милано през 1491 година: "Леонардо бил поканен с всички почести в дома на херцога (Лодовико Сфорца), който много обичал да му свирят на лира. **Леонардо донесъл инструмента, който бил изработен саморъчно**, в по-голямата му част от сребро и във формата на конски череп – ново и причудливо хрумване – но затова пък хармонията била по-звучна и звукът по-ясен. Така Леонардо излязъл пред всички музиканти, които се били

[32] За скиците на Леонардо и Орфей вж. сп. "ЛИК", кн. 1/1982.

стекли. Извън това той е бил най-добрият рецитатор и импровизатор на рими на своето време."[33]

Блазни ме мисълта за една непроследена връзка между Леонардо и Родопите. Знае се, че Леонардо има портрет на една жена, назован *Джиневра*. В Доспатския край на Родопите има един неразкрит град със същото име *Джиневра*. Мястото сега е гора, но носи същото име. Не може да бъде случайно това! Един ден родопската гора *Джиневра* ще се доближи до портрета на Леонардо *Джиневра* и ще ни озари нова културна връзка – за властимащата Джиневра ( модела) и за овековечената й памет в Родопите.

## ОРФЕЙ – ВЕЧНО ВДЪХНОВЕНИЕ ЗА ЕВРОПА

Влиянието на Орфей е магнетично. То озарява почти всички страни на Европа.

Върху една ваза, която се съхранява в Британския музей в Лондон, Орфей е изобразен в мига, в който менадите удрят с камъни Певеца и го промушват с копие.

В музея "Пергамон" в Берлин се съхранява мозайка с образа на Орфей, докарана от Мала Азия – останки от Пергамското царство.

В много страни се откриват икони с образа на "Свети Орфей".

Сервантес във великото си произведение *Дон Кихот* възпява Орфей, като го включва в книгата си чрез стихове от Гарсиласо (69 глава).

Байрон посетил Гърция в края на 1809 година. Той бил в селището Кастри, възникнало на мястото на древното Делфи. В една от своите *Станси* Байрон пише: "Аз влюбен съм... Като Орфей въздишам страстно." Неговият приятел Шели пее за "нов Орфей с разплакани очи".

Към Орфей и Родопите се е стремял духом и слепият английски поет Джон Милтън, авторът на *Изгубеният рай* и на *Възвърнатият рай*. Там Милтън, надвил слепотата, възпява Родопа, нейните цветя и гениалния Орфей:

**Цветето веднъж е в рая...**
**Със звуци от Орфеевата лира пях.**
**О, светлина, бъди с човеците човек.**
**И не прогонвай любовта от рая."**

Джон Милтън в *Изгубеният рай* се гневи срещу онези, които са разкъсали Орфей:

**...сганта,**
**която разкъса с бяс Тракийския певец**
**в Родопите, от неговата музика пленени,**
**додето тази дива глъч удави глас и арфа,**
**а Музата да защити сина си не можа.**[34]

---

[33] Джорджо Вазари, *Животът на Леонардо да Винчи*, С., 1980, с. 29.
[34] Джон Милтън, *Изгубеният рай*, книга VII. С., 1981, с. 201.

Винченцо Галилей, бащата на великия Галилей, открива три химна, от които единият е *Химн на Калиопа* – майката на Орфей. Трите химна са публикувани в 1581 година.

Писателят-хуманист Марсилио Фичино, когото споменах, оглавявал във Флоренция Платонова академия. Той превел *Орфика* – вариант на Орфеевото учение. В тази *Орфика* Орфеевите химни се съчетавали с картини на планети и музика.

Като точиларско колело Орфей вдъхновява рояци поети и музиканти. Той е вдъхновил перото на Калдерон, Шели, Рилке, Гьоте, Пушкин, Аполинер, Ануи, Кокто, Андре Жид, Пол Елюар, Осип Манделщам, Ибсен, Грилпарцер...

Франсоа Вийон в стихотворението си *Двойна балада* пише: "Орфей – певецът на света", а Пиер дьо Ронсар зове любимата си да напусне дворците, да изчезнат из полята: "Там Орфей ще бъда аз, ти пък – Евридика".[35]

Великият създател на приказки Андерсен се е вълнувал от съдбата на аргонавтите и е предприел пътешествие на Изток. През 1841 г., с кораба "Арго", Андерсен е доплувал до Цариград, а след това по Черно море е достигнал до Русчук и Видин. Във Видин Андерсен е престоял и написал вдъхновени редове за българите.

Екзюпери в *Южна поща* отбелязва: "Навярно бе открил най-сетне трите необходими, още от Орфей, добродетели за подобни пътешествия – смелост, младост, любов".

Рилке има цял цикъл стихотворения, озаглавени *Сонети за Орфей*. Той пее:

**Не трябва паметник. Едничка роза**
**над образа му нека да цъфти.**

Пол Верлен пише орфически: "Във всичко – музиката само", "извий на патоса врата".

Стефан Маларме доуточнява: "Орфическото тълкуване на Земята е единственият дълг на поета и литературната работа в най-висока степен."[36] Така Орфей се превръща в най-висшата мяра за изкуство.

## СЪЛЗАТА НА ЛАМАРТИН

Френският поет-романтик Алфонс дьо Ламартин, разочарован от едни избори във Франция, предприема през 1833 г. свое пътешествие на Изток. Със себе си взема жена си и 11-годишната си дъщеря. Пътешествието им продължава 16 месеца. Но в Бейрут дъщеря му се разболява и умира. Страшна е скръбта на Ламартин по тъй тежката загуба. Той скъсява пътуването си и минава през лятото на 1833 г. през България – през Пловдив и село Ветрен. Търговецът Мавридис го настанява в къщата си на върха на Джамбаз-тепе. Това е 27 юни 1833 година. Ламартин гледа една от най-възхитителните гледки на света, "едно място за

---

[35] *Френски поети* – сборник. С., 1970, с. 19 и 54.

[36] Mallarmé, *Autobiographie – Œuvres complètes*; Паскал Дюран, *Реторика, теология и декаданс*. Вж. "Демократичен преглед", кн. 34 – зима 97/98, с. 413-415, и "Слово и символ", С., 1979, с. 106.

съзерцание" с поглед към видимите Родопи – Орфеевия край. И в окото му бъбне сълза за незабравимата му дъщеря и за великолепните гледки. Той пише с любов за българите, че са "хора прости, тихи, трудолюбиви, изпълнени с почит". В село Ветрен, където се поболява, излиза цялото население да го изпрати. Нима това се забравя?

## РОДОПСКИ ЦВЕТЯ ЗА ЮГО

И ако има европейски писател, който най-добре да е разбрал мъките на България, това е Виктор Юго. Той е чел *Метаморфози* на Овидий и знае за древния певец Орфей. Знае и пише с обич за въстанието на Спартак. Познава и гръцката митология и много тайни от Египет. Юго пише: "Какво е Родопа? Кралица, която е любила Птех. В негова чест е построила третата пирамида."[37] Тази пирамида и днес стои в Египет, в Долината на царите, и се нарича пирамида "Родопис". Цвете пред тази пирамида поставя Александър Македонски.

Юго се е срещал лично с двама млади българи, от Пловдив и Батак, когато е бил в изгнание на един остров на Ламанша. Това е било далеч преди Априлското въстание и Виктор Юго е бил вече спечелен за каузата за освобождение на България.

През 1876 г. Априлското въстание е удавено в кръв – 30 000 убити въстаници, от които 5000 от Батак, и много посечени деца. Тогава авторът на *Клетниците* поема защитата на угнетените. Баташките кланета изправят Виктор Юго пред френския парламент. Тогава той е бил на 75 години, сенатор и със световен авторитет. На 17 август 1876 г. в Париж, пред френския парламент, той произнася прочутата си защитна реч. И по-рано е писал: "Кой иска война? Кралете. Кой иска мир? Народите." И в поезията е възпявал певците: "По кой закон държите птиците в кафези?" И по-рано в упор е упреквал Европа: "Европо, прамайко на сълзи, къде е твоята чест: на север – костница, на юг пък – гилотина!"

Но на 17 август 1876 г. с цялата си изобличителна сила Юго пита: "Избива се цял един народ. Къде? В Европа. Този факт има ли свидетели? Само един свидетел – целия свят."[38]

Благородният гняв кънти срещу джелатите на Батак и срещу техните зверства: "Кога ще спре мъченичеството на тая малка героична нация?"

Още на другия ден вестник *Репюблик франсез* публикува страстната му прокламация. Европа узнава, светът узнава за трагедията в една балканска страна. Юго е защитил българите!

И в посечените детски черепи на Батак никнат цветя – те са за Виктор Юго!

## ОРЕОЛ ОТ СВЕТКАВИЦИ

Нима можем да изброим всички поети, вдъхновени от Орфей? Та това е невъзможно... Но най-висшата мяра за поезия си остава Орфей – това е Еверест за поетите. И този връх е с "ореол от светкавици".

---

[37] Виктор Юго, *Човекът, който се смее*. С., 1983, с. 451.

[38] Димитър К. Бошнаков, *Юго и България*. Вж. "Литературен фронт", бр. 33, 15 август 1985.

Андре Жид, в *Пасторална симфония*, чрез образа на едно сляпо момиченце се докосва до големите истини: които имат очи не познават щастието си, защото вървят към греха. А сляпото момиче долавя в гласовете на хората другото им лице – вътрешното. Когато направили сполучлива операция на това сляпо момиче и то прогледнало, първото му желание било да излезе край реката и да набере едни дребни сини цветя, които хората наричат "незабравки". Защо хората не разбират, че са щастливи с живота си?!

Нобелистът Висенте Алейсандре пише, че поетът е "опасан от светлина", че "любовта вали като дъжд", поетът е музика – птица "с кърви по крилете, кацнала в нечии гърди".

Рафаел Алберти, носител на Ботевска награда, иска "да рисува вятъра" по подобие на Леонардо. Да лети като птица и да се опиянява от синята лъжа на небето. Орфей е бил убит, но физически разкъсаният поет пак остава цял. Защото поетът е с "ореол от светкавици". Той е коронясан с бурята и носи озона.

Лорка също пише за "музиката на сферите", възпята от Орфей. Искрометният испански поет извира от народната песен и благославя не царете, а слугините, които са му пели песни. Любовта и смъртта за испанеца са в един и същи възел, както при Орфей. "Канте хондо" (славей без очи), това е дълбоката песен с корен от народа. И черните звуци на страданието раждат спектъра на дъгата. И бързият ритъм иде от равнината, а тъгата слиза от планината. Те ще се срещнат в сърцето на поета.

Друг нобелист – Херман Хесе – смята, че светът на поезията не е календарното време. "Поезията създава магическо пространство." Поетът се учи от ябълковите дървета, дъжда и слънцето. Бог Пан (природата) е неговият бог. Той общува с цветя, животни и звезди. Пее песни и омагьосва. "Всеки човек е център на света" – пише Хесе и търси своите извори на Изток – към Индия. В Европа Хесе мрази "шумната панаирджийска оживеност и дебелашкото търсене на наслади". Без нови и живи извори Европа може да заболее от нарцисизъм. Човек може да има пари и власт, а да няма сърце. И кой е по-богат?... Хесе търси хората-деца, които пазят в себе си съкровищата на сърцето.

Много голям поклонник на Орфей е Жан Кокто. Той е ярка личност не само за Франция. Пее: "О, болко, значи ме обичаш, щом идваш всеки ден при мен." Според Кокто поетът е медиум, който общува с неведоми сили. Неговите филми са в "златната филмотека" на Европа. Филмът *Завещанието на Орфей* (1959 г.) е неговият последен филм. Самият Кокто е разочарован чародей и е пожелал на надгробната му плоча да се изпише: "Аз започвам." В пиесата си *Орфей* той влага думи в устата на Родопския чародеец и го насища с буря, която носи озон. "Орфей много често се явява в поезията, пиесите, филмите и графиките на Кокто. Той пожела да му се издигне паметник от камъните, с които бе замерян"[39] (и Орфей е бил замерян с камъни).

Като духовна "епидемия" Орфей завладял цяла Франция. Там се създали хорови дружества, наречени *Орфеони*. През 1897 г., под влиянието на Орфей, във

[39] Иван Бориславов, *Птица от дървото на поезията*. Вж. в. "Народна култура", 4 август 1989, с. 8.

Франция имало 1500 дружества *Орфеони* с 60 000 членове. Орфей говори на хората с езика на боговете – поезия и музика.

## КАК СЕ РАЖДА ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКАТА ОПЕРА?

В 1491 г. е първото представление на *Притча за Орфей* с участието на Леонардо да Винчи, който е бил сценограф.

Орфей е дал силен тласък на три вида изкуство: поезия, музика, балет. Той е в зародиша на създаващата се опера.

В 1524 г. пасторалната музикална пиеса *Орфео* развълнувала благороднические кръгове на жизнелюбива Флоренция. В 1600 г. Я. Пери преработил пиесата в опера – *Евридика*. Операта се изпълнила за първи път в 1600 г. при бракосъчетанието на Мария Медичи с френския крал Хенрих IV. Музиката на Орфей им била нужна като клетва. Преди възникването на сватбения марш на Менделсон влюбените са си давали клетва за обич с името на Орфей.

По време на карнавала в 1607 г. с голям успех е била представена операта *Орфей* на Клаудио Монтеверди от Кремона. Монтеверди за първи път въвел арфата и оперния оркестър (1607 г.). По този начин зората на оперното изкуство е свързана с името на древния родопски певец.

Луиджи Росси в Рим е създал операта *Сватбата на Орфей и Евридика*. Хайдн е написал в Лондон през 1794 г. операта *Орфей*. Офенбах – операта *Орфей в ада*. Тя е имала фантастичен успех. За 20 години, само в Париж, е била изнесена 900 пъти – нещо нечувано.

Първото изпълнение на операта на Глук *Орфей и Евридика* е било във Виена. А след това (на френски език) – в Париж. В България тя бе поставена 165 години след създаването.

Орфей е дал творческо вдъхновение за отделни творби на Бах, Лист, Берлиоз, Белини, Стравински.

## ХИМНЪТ НА ЕВРОПА

Особено силно Орфей е повлиял на Бетовен. Това личи най-вече в Четвъртия му концерт: “Когато композирах, аз мислех за Орфей и за сенките и ужасите в преизподнята, които Орфей е покорил с омайната си музика.” Орфей е надвил ада с музика и в тази мисъл е цялостното творчество на Бетовен. Писателят Алфред Аменда в *Апасионата* потвърждава мисленето на Бетовен, свързано с Орфей и ужасите в ада.[40] Чайковски пише следното за частта *Анданте* от Четвъртия концерт на Бетовен: “*Анданте* на този концерт е перлата на Бетовеновото творчество, заключаваща в себе си една от най-силните по патетичност идеи, изразени в музика.” “И той (Бетовен) беше един Орфей” – пише Аменда. Като Орфей Бетовен изпитвал “наслада от скръбта”.

Ромен Ролан в тритомника си за Бетовен пише за това царство на висините. *Ода на радостта* от Шилер се претворява от Бетовен в музика, за да стане днес

[40] Алфред Аменда, *Апасионата*. С., 1964, с. 417.

химн на Европейския съюз. Но първичното вдъхновение на Бетовен е дошло чрез Шилер и Шелинг от паметта за Орфей и неговата жажда да надвие ада с музика. Бетовен е обичал първата сцена от *Орфей* на Глук. "Той (Бетховен) обичал да свири партитурите на Глук и неговата интерпретация била поразителна."[41]

Първото изпълнение на Деветата симфония е било на 7 май 1824 година. Появил се Вихърът от огнени акорди, с цялата сила на съдбата – от люлчината песен и сладостното заспиване до копнежа за щастие и лютите битки. И тук Бетовен влага неутешимата **орфическа фраза** – жалбата на сразената душа, която иска да се възвиси и да целуне целия свят. Това е песен на възвисяването и песен на сплотяването. Сякаш Орфей е бил до рамото на Бетовен.

Шилер признава подтика за своята ода: "Накарайте ни да посеем радост и красота – и ние ще жънем красота и радост."

Музиката е глас на вечността и съпровожда вътрешните движения на душата.

Ромен Ролан пише за Деветата симфония на Бетовен: "В замайващото въртене на мъглявините на музиката, на този мощен, подсъзнателен свят, който ни притегля, се отваря един процеп – като че ли на прага на Хадес с разбити двери: **Орфей се появява и заедно с него влиза лъхът на земния свят**. Друг свят."[42] Чрез музиката двамата гении – Орфей и Бетовен – са се слели.

Бетовен е познавал един папирус от Египет, на който е било изписано: "Там, където човек е сам, аз съм с него." Бог е там. А братството е ключът в страдалния свят. Някога, като аргонавт, Орфей бе надвил музиката на сирените. А при Бетовен музи и сирени пеят заедно. *Одата на радостта* има за свой корен Орфей и за свои вълшебни цветя Шилер и Бетовен. Това е музикалното единение на цяла Европа. Че това е така, подсказва интересът на Бетовен към различни песни от различни народи. Чрез Шилер и публикации на Шелинг Бетовен е бил запознат с Орфеевите мистерии. Бетовен загатва за "Самотракските мистерии, които са основани отчасти на музиката". И Шилер ги споменава. Шелинг пише есе *За самотракийските божества* (1815 г.) и Бетовен е знаел за това есе на Шелинг. Въображението на Бетовен е било поразено от Орфеевите мистерии на остров Самотраки. Сякаш самата симфония на Бетовен пресъздава тайните мистерии на кабирите от Самотраки, възпявайки четири божества: гладната нощ, илюзията на сетивата, утешителя Дионис и Орфей и Хермес – вестители на светлината. Орфей винаги върви с Евридика и Хермес – светлината и любовта са заедно. Така тази дива и дивна поезия от Родопите, слязла на остров Самотраки, покърти сърцето на Бетовен, за да зарадва цялото човечество с великата си музика. И прероди Бетовен отчаянието, илюзиите и надеждите в един всемирен полет на душата. Победи отчаянието с радостта от великата си музика. За да се сбъдне казаното от Орфей: "Земята може да се завладее с лира, а не с меч." Орфей, Шилер и Бетовен завладяха Европа с *Одата на радостта*.

Бетовен издъхва. В дневниците (разговорни тетрадки) на оглушалия композитор остава саморъчно написаната дума *Самотраки*. Орфеевият блян. И молбата му е завещание: "Сбогом и не ме забравяйте напълно, когато умра." И Ромен Ролан вече не може да различи Бетовен от Орфей и Орфей от Бетовен.

---

41 Ромен Ролан, *Бетховен*. С., 1957, с. 54.

42 Ромен Ролан, пос. съч., с. 98.

Ромен Ролан пише дословно за смъртта на Бетовен: "Певецът на Тракия изчезна, в синовните ни ръце остана само лирата на Орфей. Изкуството му. Делото му. Онова, което съществува и което остава. Онзи, за когото се отнасят магическите думи на Пиндар: "Бъди този, който си!" Ромен Ролан много добре разбира, че музиката на Бетовен излъчва халюцинираща магия, "защото – пише той – този Орфей, който я създаде, най-много от всички артисти на модерния Запад, се е поддавал на тези очарования. Един ясновидец с нечувана сила на съсредоточаване. Това е основният белег на гения на Бетовен."[43] Ромен Ролан напълно е слял Орфей и Бетовен в тази "халюцинираща магия". Велик химн си има Европа – *Одата на радостта*.

На 5 октомври 1762 г. Глук е представил своя *Орфей* във Виена. Чрез *Орфей* се е родила близост между Глук и Бетовен. Орфей ги извеждал от ада.

Сравняват очите на Бетовен със зениците на Линкей – кормчия на кораба "Арго", пътувал заедно с Орфей до Колхида. Окото на Бетовен било втренчено, с "голяма интензивност на погледа".[44] Като Линкей той виждал невидимото.

Бетовен цитира *Медея* от Еврипид, собственоръчно изписва посвещение-обет в чест на бог Дионис и достига "халюцинираща и екзалтираща музика" – "от гукането на гълъба до екота на гръмотевицата".

Бетовен търси в нотите "шепот през сълзи", преражда тъгата в зов и достига "трикратно неутешимата орфическа фраза".[45]

Цели 30 години Бетовен носи в сърцето си *Одата на радостта*. Нейни варианти той включва във *Фиделио* и в *Деветата симфония*. Биографът на Бетовен – Арнолд Алшванг – ни връща още по-назад: към балета *Търсенията на Прометей*. След първото действие на балета Прометей е предаден на Парнас (при боговете) – да им се моли изваяните от него фигурки от глина да получат дихание и обич към изкуствата. Тогава "богинята на музиката започна да свири. Към нея се присъединяват певецът Орфей и бог Аполон. И в творенията на Прометей се пробуждат чувства."[46] Глината оживява.

Бетовен прави десет варианта на *Одата на радостта* по Шилер.[47] Работи с "бясно упорство". Сам свири творби за Орфей от Хендел, Глук и Бах. Черни споделя: "Какво не бихме дали да чуем дивия танц на фуриите (N 28 из *Орфей*), изпълнен от пръстите, които са написали *Appassionata*. Само при мисълта за това ме полазват студени тръпки..."[48]

Вдъхновител и вдъхновен – Орфей и Бетовен – са се слели в *Одата на радостта* и са неразлъчни.

## ТРИТЕ РОЖДЕНИ ДАТИ НА ПОЕТА

---

43 Ромен Ролан, *Бетховен – великите творчески епохи*. С., 1961, с. 93 и 97.
44 Ромен Ролан, *Бетховен*. С., 1961, с. 104.
45 Ромен Ролан, *Бетховен*, С., 1964, с. 67.
46 Арнолд Алшванг, *Лудвиг ван Бетховен,* С., 1970, с. 170.
47 Пак там, с. 182.
48 Пак там, с. 203.

Всеки истински поет има три рождени дати. Веднъж, когато се роди (паспортната му дата), втори път, когато напише първото си стихотворение, и трети път, когато умре. Смъртта на поета е третата му рождена дата, защото той преминава в безсмъртието.

Затова мнозина умиращи поети са имали за предсмъртно свое желание музиката на Орфей. Ще дам само един пример.

Френският поет Пол Елюар, загубил преждевременно жена си, изживял трагедията на Орфей, е усетил края си. И ето какво пише Луи Арагон по този повод: "Образът на Орфей дълбоко докосна в неговата душа нещо действително важно, а ето доказателство за това: когато аз бях при него последния път, до постелята му, на масичка, лежеше грамофонна плоча – откъс от *Орфей* на Монтеверди, – която беше слушал преди моето идване... Пол особено обичаше това произведение. Няколко часа след това, когато Париж се прощаваше с почитания поет и безкрайна върволица от хора вървеше в този ден, от сутринта до вечерта, свиреха откъси от *Орфей*. Същото потвърждава и Борис Делчев.[49]

Така сълзата се преражда в песен.

(Пол Елюар е идвал в България, превел е на френски език стиховете на Христо Ботев.)

## ОРФЕЙ – В ЦВЯТ И ИЗВАЯНИЕ

Да рисуваш Орфей означава да уловиш в цвят музиката, любовта и красотата. Самото име Орфей е озарило и одарило толкова живописци.

В еклога трета от *Буколики* прославеният римски поет Вергилий споменава, че резбарят Алкимедонт резбовал Орфей на чаша: "Сложил в средата Орфей и горите, които го следват."[50] Какви ли ще да са били тези резбовани чаши, които "към устни не съм ги поднасял"? Чашите с изображения на Орфей били залог при музикални състезания. Онзи певец, който победи с музиката си, ставал притежател на такива чаши с изображения на Орфей. Той става мяра за чисто и свято изкуство. Мяра за възвишеното, лиричното, поетичното и стремежа към съвършенство. Орфей е родил "**колосални идеи**" и центърът е Родопа планина. Нека знаем, че изобразителното изкуство в Родопите е като руническа писменост. Скалните пиктограми и идеограми са зародиш на общуване с букви, образ и цвят. Тяхната образна семантика все още не е разчетена. Димитър Чиликов се изкушава от мисълта, че в тези родопски знаци е запечатана и смайваща музика. Тези знаци са по родопските твърдини.

Нашата родна земя ни е дала много знаци с образа на Орфей: каничката от село Борово, Русенско, каменния слънчев часовник от Силистра, с изображението на Орфей, изписаното име на седалките на Античния театър в Пловдив, родопските космически послания.

Прочута е била статуята на Орфей в Пиерия, пред която се е поклонил Александър Македонски.

---

[49] Вж. "Литературна мисъл", 1965, кн. 2, с. 123.

[50] Вергилий, *Буколики – Георгики. Енеида.* С., 1980, еклога III.

Орфей е изобразяван щедро на паници, вази, амфори, статуетки, мозайки. В Делфи е изобразен на каменен метоп, а в Солун – на мраморен саркофаг. Така наречената "Къща на Херкулес" в Кипър, след съвременни разкопки, е преименувана в *Къщата на Орфей*.

Особено ценна е вазата, открита в град Гела – Сицилия. На нея Орфей е изобразен сред траки, заслушани в песента му. Пак в Берлин, в музея *Пергамон*, се съхранява голяма цветна мозайка с образа на Орфей – останка от Пергам. А Пергамското царство е било наследник на Троя. И чудното е, че и троянци, и ахейци възпяват Орфей с обич.

"Орфей е нашият титир*!" И музикалните състезания започвали с Орфеев стих: "Заедно с мене запей, моя флейто!" Ценна глинена ваза, с изображение на Орфей и девет реда животни, се съхранява в музея в Кьолн.

През 1928 г. проф. Компарели е изследвал откритите златни орфически плочи в Италия, на които са изписани орфически поеми.

По сведение на римския историк Елий Ламприд, император Александър Север, в домашния си параклис, държал една до друга статуите на Христос, Авраам и Орфей.

Прочутият Енжалбер е изваял оригинална статуя на Орфей. На една фреска в Помпей Родопският чародеец е заобиколен от изображения на животни и птици. На друг античен мраморен барелеф в Рим са изобразени Орфей, Евридика и Хермес, които излизат от Подземното царство. На хубава амфора в Мюнхен Орфей е представен в царството на сенките. А в друга ваза, която се пази в Британския музей в Лондон, Орфей е представен в мига, в който менадите го удрят с камъни и го промушват с копие.

Статуи на Орфей са изваяли Канова, Роден. Мраморна скулптурна група *Орфей сред животните* има във Византийския музей в Атина.

Картини с образа на Орфей са рисували: Рубенс, Л. Корнит, Тинторето, П. Брьогел-Млади, Тиеполо, Фойербах, Пусен.

Епилии (?) създава Овидий, поеми – Шели и Рилке, драми – О. Кокошка, Кокто, Ануи, Калдерон, кантати – Берлиоз и Делиб, опери – Монтеверди, Люли, Глук, Хайдн, пародии – Офенбах, балет – Игор Стравински и други, филми – Жан Кокто.

И Стефан Цвайг споменава името на Орфей, който смогнал да обуздае воюващите стихии. Орфей е определен като "най-великия музикант".

Скулптурната композиция *Орфей и Евридика* на Амбрози е от бял мрамор и може да я наречем "литнал камък". Тя е изваяна и издигната във Виена. Двете фигури – на Орфей и Евридика – са голи и изящно мраморни. Орфей сякаш се изтръгва от камъка, стреми се нагоре към небето и в ръцете си, вдигнати над главата, държи дъговидно извитата снага на Евридика. Главите и ръцете им са докоснати във въздуха. Евридика не тежи в ръцете му, а сякаш лети към небето и с любовта си изтръгва Орфей от камъка. Камъкът е загубил своята материалност, за да се превърне в музика, движение и обич.

---

* овчар-водач

Ернст Фишер обобщава съдбата на истинския творец: “Винаги Прометей, който сваля огъня от небето на земята, винаги Орфей, който подчинява природата на своите мелодии. Изкуството може да умре само когато умре човечеството.”[51]

## СТОКХОЛМСКИЯТ ОРФЕЙ

Нарича се Карл Милес. Момчето с ленените коси тръгва от Швеция за Париж с едничката цел да си купи билет за “Лувъра”. И да стои с часове пред статуята *Ника Самотракийска* – богинята на победата, открита на остров Самотраки, мястото с прочутите мистерии на Орфей. Там, в Париж, Милес чува за първи път името на Орфей.

Малкият Милес се запознава с Роден, който е ваял Орфей. Милес мечтае един ден сам да извае Орфей.

Бяга в Америка, става професор в Мичиган, вае фонтани, създава нова пластика във вид на летящи фигури. Заминава за Гърция, за да се докосне по-отблизо до митовете за Орфей. Това име го тегли като магнит. **Цели десет години го мъчи мисълта за Орфей.** Връща се от Америка в Стокхолм – вече забогатял. Купува си цяло възвишение, огражда го, никой да го не гледа, и създава прочутата Милесова градина. Не е посаждал дървета, а е издигал статуи. Пилоните са тънки и високи, а горе – летящи фигури. Извайва приказен свят от танцуващи слонове, момче, което държи за крилете орел, китка на човешка ръка, в която между палеца и показалеца поставя човешка фигура с поглед към океана. Човекът е в дланта на природата и е пред океана и космоса. Извайва танцьорки, птицечовеци, литнали хора.

И тогава преминава към фигурата на Орфей – но я извайва отделно, в центъра на Стокхолм.

Аз посетих тези места. Вървя из Стокхолм с два стиха от Нели Закс:

**Когато камъкът избяга,**
**освободен като музика.**

И търся паметника на Орфей от Карл Милес.

Най-сетне съм пред фонтана *Орфей*. Той е в центъра на Стокхолм – между Пазарния площад и Концертната зала.

Камбаните бият като музика. Фонтаните струят като музика. Светлините на Стокхолм трепкат като музика. И Орфей оживява с орфическа музика.

Крупна централна фигура – на Орфей – се издига в средата на фонтана. Орфей е обкръжен от 8 фигури – четири мъжки и четири женски. Той е вдигнал ръце към небето, държи лира и свири на нея. Милес го е представил в Ада, до нозете му е лютият Цербер, а около него са душите на умрелите, които пеят и танцуват. Ала Орфей сякаш не потъва в Ада, а се издига към небето и повлича и останалите фигури нагоре... Музиката му издига всичко нагоре към слънчевата светлина. Всички фигури около Орфей са стъпили на един крак върху поникнало цвете, което не се огъва... Какъв символ: вдъхновението преодолява земното притегляне

---

[51] Ернст Фишер, *За необходимостта от изкуство*. С., 1963, с. 176.

и човекът-певец може да ходи по цветчетата на крехките цветя и по вълните на водата.

Два гълъба се завъртяха над фонтана *Орфей* и кацнаха в двете вдигнати ръце на една жена от скулптурната композиция. Крилете на птиците затрептяха в дланите като в гнезда. Фигурите се оживиха заедно със струящата вода. Сякаш статуите летяха заедно с гълъбите. "Любовта движи нашето слънце и звездите!" – е казал някога Орфей. И Милес го е претворил. От Стокхолм към Родопите и обратно летеше музика. Не вражда, а песнопения свързват този свят с Орфеева обич.

## КРИЛЕ И ГОРСКИ ЧУДОВИЩА

Бог наказва богатите не защото са богати, а защото са изгубили чувството си за нравственост. Изкуството е мяра за нравственост.

А Орфей е имал глас "като лилия нежен". Той е вълнувал и най-видните хора на Европа. Вълнувал е и тираничните натури.

Обожественият френски крал Людовик XIV дочул за далечните планини на Родопа и за песните на Орфей. И изпратил придворния си лекар Пол Люкас да иде и да види с очите си Орфеевата планина. А после да му разкаже какъв е този край. В пътеписа си Пол Люкас пише: "На 8 юни 1706 година излязох от Бачковския манастир и ударих през планините."[52] Люкас върви и все повече се смайва: голяма и културна Франция няма толкова много народни песни и такива гори тилилейски. Макар и под робство, хората тук говорят на звучен български език и пеят стародавните си песни. Отварят порти за гости – посрещат и изпращат от сърце. А какви необикновени треви, билки – Боже! – докторът Пол Люкас се захласва, избира, описва, събира родопски билки, а една го пленява завинаги. Той я изписва на латински – *Lunaria major*. Дали е това билката *луличка*, или е нещо сродно, все още не е уточнено. Люкас нощува на поляна, гостува на овчари, прави си заслон под дърветата, палят му огън, "който горя цяла нощ". И през Крушева планина (недалеч от Перелик) открива още по-необикновени треви и дървета – оскези (вековни дървета, приличащи на митични изображения). Очите му не могат да се нагледат: дървета – оскези! Многостеблените вековни дървета имат корони, които наподобяват на чудовища – динозаври, дракони, цербери, грифони, чудновати птици и фантастични същества. Побиват го тръпки – ето тук е първичният, истинският живот. И като преваля Родопите, на път за град Драма, Гърция, Пол Люкас започва да декламира стихове от Овидий за "Орфей Родопееца". Пиян е от щастие. Ако разкаже всичко това на Краля-слънце, дали не ще му завиди!? С тия родопски гледки той е по-богат от Краля-слънце. И не знае какво да прави. Но в пречистеното си сърце носи съкровища.

## ЗВЕЗДНИЯТ СВЯТ НА ЧАРОДЕЕЦА

Да се вгледаме в звездното небе. Аз го наричам *Голямата Орфеева нотна тетрадка*. То пее.

---

[52] Сп. "Родопа", 1929, бр. 8, с. 2.

И вижте какво небесно знамение ни носят съзвездията! Какъв голям Орфеев свят има там! Към *Малката мечка* излетя космичната песен от Родопите "Излел е Дельо хайдутин" през 1977 година. Тя излетя от Орфеевата планина чрез космическата станция *Вояджър* – САЩ и лети към звездата АС 793888, която е по-стара от Слънцето и вероятно е там да има по-ранна и по-развита космическа цивилизация. Това е основанието и изборът е направен от проф. Карл Сейгън.*

Съзвездието *Лебед* е душата на Орфей. Това е птицата, която издава нечути звуци след смъртта, а малко преди смъртта лебедът изпява най-хубавата си песен. Така е било и с Орфей. Това е птицата на музиката и синоним на космоса – лебед е снесъл космическото яйце.

Съзвездието *Лира* е лирата на Орфей, а това съзвездие се смята за "свредел на света". Звездата *Вега* в това съзвездие се нарича "Синият гигант" и се смята за отвор на света.

По времето на Омир полярната звезда е била звездата В от *Малката мечка*. Арабите я наричали звездата "Кохаб" – звезда на Север.

В наше време северният небесен полюс се приближава до Полярната звезда – най-близо до нея ще е през 2100 г., после ще навлезе в Орфеевия небесен път: около 4000 г. ще бъде в *Цефей*, а после в *Лебед* (душата на Орфей), сетне – в 14 000 г., ще навлезе в съзвездието *Лира* (лирата на Орфей). **Орфеевият път е път на обичта и музиката. За цели 14 000 години напред звездното небе ще се движи по чистия и музикален път на Орфей. Това е нашето ново и най-голямо достояние на света**.

Нашата земна присъда е изтекла – вратата е отворена, океанът пее, а небето ни зове. И Европа ще се гордее, че на нейната земя се е родил този гений, който с хиляди години напред очерта пътя на *съпружеството* между човека и космоса.

А народът е воден от чудните лъчи на *Орион* – това е небесната ковачница на нови светове в космоса. Той носи Великото неизвестно. И да запомним: **космосът не е машина, той е жива душа**.

Венера пък носи пентаграмата с позлатени лъчи, защото това е планетата на любовта. Там слънцето изгрява от Запад.

Платон се е молил така: "Мили богове, направете така, че да бъда красив отвътре!" Защото има уста за песни и уста за кръв. Който пее има уста за песни и е красив отвътре.

От Земен човек днес, утре ще станем Космически човек. Това е неминуемо. И като познаваме Орфеевата небесна пътека, ще си знаем и пътя. Елена Блаватска признава: "Орфей е първият посветен адепт."[53] Копнежът по загубените криле (Икар) се преражда в копнеж за музика и поезия – криле на душата. Тогава човек лети.

## КАКВО Е НОТНАТА СТЪЛБИЦА

---

* Вж. Н. Гигов, *Космос от мъка и песен*. 1998.

53 Елена Блаватска, *Тайната доктрина*. С., 1995, с. 66.

Ключът сол е изгревът на слънцето. Петолинието е разгърната Орфеева пентаграма. А какво са тогава нотите?

Морето пее долно *до*,
Сърцето пее *ре*,
Планината пее *ми*,
Птиците пеят *фа*,
Слънцето пее *сол*,
Луната е камертон – *ла*,
Звездите пеят *си*,
Млечният път пее горно *до*.

Надолу е океанът, нагоре е космосът. Пей, човече, пей сърце!

Древните певци и музиканти твърдят, че основният тон на природата е нотата *фа* – така пеят птиците. Оттук е този вечен архетип – ние да търсим песента на птиците, сладостта на природата, за да възвърнем хармонията на душата си.

## НЕЧУТА МУЗИКА – ДЪГА ОТ ЦВЕТОВЕ

А може ли цветово да разберем нотите?

Надживей бурята и виж небесната дъга. Свети седемцветната дъга – *зунка*. И от всеки цвят се носи нечута музика. Какво ни напомня тя?

*Лилаво* – нежно свири виола и плачат цигулки.
*Зелено* – носи се звук на рог високо в планината.
*Жълто* – свирят златни тръби и зоват навън, към изгрева.
*Оранжево* – далечни тромпети трептят под сурдинка.
*Червено* – тромпетите свирят отблизо – силно и без сурдинка.
*Синьо* – флейти извиват хоризонта и ни галят с роса.
Пак *лилаво* – сега плачат виоли и пеят цигулки.

А цялата седемцветна зунка (дъга) се преражда в един бял оркестър – целият е в бяло и свири вътре в душата ни. Една родопчанка пее химна на планината "Бяла съм, бяла, юначе, цела съм света огрела." Чуваш нечута музика извътре – гали те музиката на обичта.

Западът дължи много на Орфей. Митът за Лебеда, що тегли Лодката, на която Бог се връща от север, е Орфически мит. **Орфей е камертонът на Европа и знак за песен**! Затова Шарл Гуно, който е учил в Париж, пътувал е до Италия и Германия, е бил ръководител на дружествата *Орфеони* – съюзените любителски хорове в Париж, които са пеели с името на Орфей.

За нас, българите, е ясно, че *златният ключ* за влизането ни в Европа се нарича Орфей. Това е наш древен, загубен ключ, който ние векове търсехме, за да намерим сега. С този златен ключ ние отключваме Европа като скъп и роден дом. И вече сме си у дома.

## ФИЛОСОФЪТ ОТ ХОЛАНДИЯ

Когато дойде светлина, и мракът изчезва. Колко бързо ни разбраха някои ярки съвременни учени и приятели от Европа. Философът Хари Салман от Холандия написа книга – *Изцелението на Европа*. Той отбелязва в нея, че Азия е майка на Европа, а Америка пък е нейната дъщеря. Не се познаваме с него, а си пададохме ръце. В София той е казал на 8 юли 1997 г., по време на първото си посещение в България: "Ние познаваме душата на Европа, която се е развивала вече 20 века, и предимно християнството я е възпитало... Но ...без участието на Източна Европа не е възможно да настъпи духовното раждане на Европа... Пространството на Балканите и Древна Гърция има огромно значение за историята на Европа... **Европейската култура се е родила в Югоизточна Европа, в Древна Гърция и Тракия. Балканите и Древна Гърция са утробата на Европа... Мистериите на Орфей са съществували отколе там. Орфей е от планината Родопа и принадлежи на Балканите... Орфеевите тайнства... са били ритуали за пречистване на душата. По време на Орфеевите мистерии е бил образуван елитът на посветените."**[54]

Така Европа си възвръща нравствения идеал, а ние възвръщаме несправедливо потъпканото самочувствие. Ние сме коренни европейци, архетип на Европа, поезията и музиката на Орфей.

## ДЕЦА КРАЙ ОРФЕЕВОТО ЕЗЕРО

На 8 юни 1968 г. се родиха Детските Орфееви празници край Смолянските езера. Чрез децата легендите се преродѝха в нови легенди, а миналото стана бъдеще.

Който е бил поне веднъж на тези празници, помни. Орфеевото езеро е в боров венец под нацепените скали на връх Снежанка. Със залеза боровете потъмняват, езерото утихва, мракът омекотява дори скалите. И тогава започва буден сън от детски факли, чанове, огньове, песни и танци. Цветен сън, защото всичко е двойно – реално на сцената, изградена насред езерото, и миражно в самото езеро. От боровете се носи Орфеевият глас: "Идвам при вас като мираж, като мечта, като безсмъртна песен!" – бялото видение на Орфей слиза от скалите. Балетна двойка – Орфей и Евридика – и сонм бели видения възкресяват легендите. Деца и възрастни стоят захласнати пред тази зрима приказка, която става детска мечта. Жертвеникът трепти в зелената тишина. А гласът на Орфей лети: "Аз съм ваш дар от далечното минало. Съществувам в песен на извор, шепот на гора, събор на птици, сияние на звезди, в ручението на боровете, в шепота на зелените върхове... Любовта – това е най-хубавата песен, която побеждава смъртта."

Бият дизия чанове, родопски носии трептят в затихналите води, гайдари, кавалджии, ансамбли – над 2000 деца от цяла България и гости от Европа пеят, та Орфеевото езеро ечи.

Един писател каза: "Има много приказки за крале и царе, но българските деца са по-богати от всички крале и царе, защото имат Орфеева планина, тези празници и това съкровище от песни."

---

[54] Хари Салман, *Мястото и ролята на българската култура в изграждането на европейската култура.* Вж. сп. "Български писмена – Les lettres bulgares", 2-2000, с. 50-57.

Легендите за Орфей отново възкръсват, мистерията на българските гласове прави миналото настояще, а децата правят настоящето бъдеще. Обичта, красотата и песните са вечни:

**Орфей е тук – като сълза и нота.**
**Орфей е тук – въздишка и роса.**
**Мелодия и песен на живота.**
**Стозвучие в родопски небеса.**

И в тези небеса летят космичните ни песни.

## НЕПОЗНАТИЯТ ДЪНОВ И ОРФИЗМЪТ

Между Орфей и орфизма и Петър Дънов има неръкотворен мост. Да си спомним една крилата фраза на Учителя: ”**Слугуваме на хляба, летим в любовта, богуваме в света на изкуството**.” Едно изречение, а побира три свята. Всички сме равни пред хляба – това е нашият физически живот. Всички копнеем за любов – това е нашият духовен, ангелски свят. И всички мечтаем да се осъществим в някакво изкуство, това е Божественият свят.

Петър Дънов е непознат в родния край на предците си – Смолянския край. Велики учени дават велики признания за него, а той е непознат до родовия си корен (баща му е от Устово – сега квартал на гр. Смолян). Ще спомена гениалния Алберт Айнщайн, математическия гений на земното кълбо, човека, който разтвори небето чрез своите формули, за да имаме днес космически полети към звездния свят, човека, който след смъртта доказа всяка своя формула. Този същият човек – приживе – каза: ”**Цял свят се покланя на мен, а аз самият се покланям пред Учителя Петър Дънов от България**!”[55] Да видим тяхната успоредица – Айнщайн говори в света на математиката, а Дънов – в света на душата. Нилс Бор казва: ”За сетивния свят няма физически измерения.” Тоест, Айнщайн не може да даде формула за онова, което е направил Петър Дънов. Затова му се покланя. Сетивният свят е все още неизмерим и неопознат.

За Петър Дънов българската земя е Божествена земя. Той прогласява, че българският народ има своя Божествена мисия: от 5400 години насам се готви за една велика мисия – да се прероди в Шестата раса и да стане стълб на Новата култура в света. Каква висока оценка дава той на българския народ! Не е случайно... Духовното наследство от Орфей и орфизма се е пренесло към богомилите, а те дават тласък на европейското Възраждане. Затова и Петър Дънов подчертава в нравствен смисъл: ”Ние, българите, сме дали духовен кредит на Европа!” Духовният кредит – това е Орфей и орфизмът, това са и богомилите, това са и великите народни песни...

От древните Орфееви и орфически родопски извори черпи Петър Дънов. Той съхранява древната атавистична и архетипна родопска памет. Макар и да е бил роден във Варненско, макар и да е бил в Америка, в неговите гърди винаги е биело едно родопско сърце. В това сърце диша Орфей, в делото му се проявява орфизмът. И музиката, която слушаме от него, е орфическа. По подобие на

---

[55] Илиян Стратев, *Всеки сам да намери пътя на своето духовно издигане*. Вж. “Родопски вести”, Смолян, 14.02.1992.

Орфей, той посреща изгрева на близък връх. От дете е свързан с природата, гората, морето и езерата, звездното небе. Обожава растенията, минералите, животните, човека. За него това е една обща верига, в която всяко нещо си знае мястото и никой не може да разруши тази божествена подредба. Дънов хармонизира човешката душа с природата и с космичния свят. Той възприема пентаграмата на Орфей, онаследява родопската пентатоника и ги доразвива в прочутата *Паневритмия*. Учението му се разклонява като огромно дърво и дава преизобилно знания на безброй хора по света. И в живота на българския народ това учение има своето безспорно достойно място и бъдещето вероятно ще преоткрива чрез него все по-древни и все по-живи корени.

## КОСМИЧЕСКОТО В РОДОПСКИТЕ ПЕСНИ

*Космос* е гръцка дума, която означава свят или вселена. В родопските песни няма дума "космос", защото е чужда. Но като говорим за космическото в родопските песни, ние ще се докоснем до звездния свят в песните.

Много български учени – професори и академици – цял живот са се занимавали с народно творчество. Но сякаш винаги са стояли на брега на безбрежен океан. Необхватен е космосът. Необхватен е фолклорът. Тогава как?

40 години бродя из Родопите – по села, махали и колиби. Зареждах се с народна енергия. И стигнах до убеждението, че основната грешка в подхода е смесването на два вида познание: научно познание и сетивно познание. Научното познание обяснява света чрез аргументи и факти, а сетивното познание не разполага с аргументи и факти, но олицетворява народните преживявания и ги озарява с космическа хармония. И тук става чудото: "Простите глави", както обидно наричат народните певци, изпреварват "учените глави", защото е по-трудно да създадеш свят, отколкото да го обясняваш. Тук е ключът. Тук е новият подход: да се завърнем в синкретичното изкуство на древността, където научното и сетивното познание са вървели успоредно, без да се противопоставят, а като се подпомагат.

Направих опит: написах есето си *Орион, какво ми казваш?* и го изпратих на най-добрия български астроном проф. Никола Николов с молба да наложи като две половинки на рабош своите научни знания с моите сетивни знания и да отчете разликите. Отговорът му е от няколко страници: професорът ми пише, че научното познание се покрива 100 процента със сетивното познание, и ме моли да дам отговор за половин изречение, в което научното познание не достига.

По същия начин българският фолклор може повече да се усети, отколкото да се обясни и разбере. Тук ерудицията може да отстъпи пред любовта към фолклора, прецизните сухи описания могат да отстъпят пред любовта към обредите, носиите, хората, песните. Съпоставката е като между снимка и рисунка на един и същи обект: снимката го дава външно, а рисунката – и вътрешно. Грях е да пишеш за фолклора, ако не го обичаш.

Нека бавно и без болка развиваме луковицата на фолклора – как се раждат песните. Съпоставката може да бъде между Алберт Айнщайн и Петър Дънов, което се изразява и в мисълта на Нилс Бор: "За сетивния свят няма физически

измерения.” Но и Айнщайн е грабвал цигулката в мигове на откривателско търсене на математическите формули. И Питагор, изразителят на числата, се е опирал на песните на Орфей. И Дънов е наясно, че космосът – това е една пееща математика. Космосът е ред, ритъм, рима, порядък, украса, свят, вселена. Пееща математика. Затова Учителят Петър Дънов отива сред природата, под звездното небе, за да влезе в ритъм с космоса чрез своята *Паневритмия* – песните и танците на открито. Както са били Орфеевите празници.

Но как така неуки овчари, горски скитници и просяци са изпели най-хубавите народни песни? Те не са учили и нямат знания, но сърцата им са трептели с вълненията на народа. Така те се явяват неговите духовни първенци. Ако си в такт с народа си и в такт с космоса, ти вече си в такт с бъдещето и го носиш като изгрев на слънцето.

Да разплетем думата *време*. В близкия космос времето се върти 5-6 пъти по-бавно в сравнение със земното, а в дълбокия космос то се движи още по-бавно – там 1 космически ден е равен на 72 земни години. Един човешки живот е равен на един космически ден. Ние сме еднодневки. Гениалният Есхил в *Прикованият Прометей* изрича за хората: “О, вие еднодневки!”

Прометей откраднa огъня от боговете, за да го дари на хората, Орфей взе песента от небето, за да я дари на хората. А песен до огън – това е най-великото завещание: огънят те стопля отвън, а песента те стопля отвътре. И нещастният и самотен човек изживява мигове на щастие, когато е до огън и има песен. Приказките вървят по земята, а песните летят към небето. Песните са люлка към облаците, душевен полет към безкрая. И с всяка песен ставаш по-крилат и по-свободен. Както го е изпял народът: яздиш “сур елен шестокрилец”, яздиш змей крилат, яздиш крилат кон, яздиш сури звезди и се носиш на вили-самовили.

В Родопите има сътворена народна притча, която наричам *Небесно право*. Ако човек е ерген, има само една своя звезда на небето. Ако е женен – две звезди. Ако има дете – половината небе е негово. Ако е многодетен – има цялото звездно небе. Така народът, лишен от земното право, си е създал свое небесно право: твоят земен дял е съответен на късчето небе. И всичките несгоди на многодетните са покрити с блясъка на сияещото за тях звездно небе.

Орфей е нашата сърцевина, нашата кръв и нашето генетично наследство. Орфей нарича космоса *страшна бездна*. Падаш и надолу, и нагоре, и наляво, и надясно. А с песента летиш навсякъде. Орфей е първият човек на Земята, който е изрекъл, че тя е кръгла. Цитирам Орфей: “Космосе, татко наш, във вид на кълбо, ти обхващаш Земята.”[56] Какво гениално родопско чедо! Не отвън, а вътре в космоса сме ние. Земята е вътре в Слънчевата система, Орион е вътре в нашата Галактика, а всички като в чувал са вътре в чувала на Млечния път, а всичко това пък е в разбягващия се и разширяващ се балон на Вселената.

Ако бяхме Господ и можехме да погледнем отвън Всемира, той ще бъде само 2-3 кубически сантиметра – толкова малък. По-малък от билярдна топка. Ето това е непонятното и необхватното в думата *космос*.

---

[56] Орфей, *Химни*. Пловдив, 1989, с. 20.

Орфей пръв изрича тези истини. Поема ги Питагор, сетне Ератостен, после Галилей и Коперник. Това е пътят на истинската наука, родена от изкуството. Поезията и музиката са първите откриватели – великите прозрения са там. Затова поетите и музикантите стоят до дясното коляно на Бога.

Орфей пише: "Мили звезди на небето, чеда на нощта, на тъмата, в кръгови вихри кръжите." Това "в кръгови вихри кръжите" се доказва едва сега – 33 века след Орфей. "Петлъчащите зони" на небето – това е *музиката на сферите*, която хармонира на Орфеевата пентаграма и родопската пентатоника. Затова родопските песни са космически песни. А "седемлъчащите зони" на небето – това са Божествените зони. Какво е Бог: седем ноти, изпети от едно гърло в един и същи миг – това е Бог. Това е хармонията на космоса. Тази музика е нечута, но хармонира със седемте цвята на небесната дъга и седемте ноти на нотната стълбица. На "петлъчащите зони" се крепи небето, а на "седемлъчащите зони" се крепи космосът.

За Орфей слънцето е флейтист, който свири с лъчите си като с флейти. Орфей го нарича "кръжащото око на всемира". Орфей дели хората на три групи: "жители земни, небесни и морски". Ние сме земните жители, мнозина са морските жители, но кои са "небесните жители"? Орфей доказа неразривната връзка между небето и земята, между живи и мъртви и с пълна вяра пише, че и небето има своите "небесни жители" – ангелите и боговете. Ние можем да ги наричаме "извънземните", други да ги наричат "паралелни светове". Предстои ни космически контакт и гениалните прозрения на Орфей ще се сбъднат.

Орфей се гмурва в съня като в паралелен свят. Той нарича съня "пророк най-велик на земята". За Орфей луната е накит на нощта, природата – вечнотечаща и кръгла, небето – всевиждащо око, звездите – божи пътеки, цялото небе – една звучаща арфа. Музиката се съдържа в кристалите на камъка, в порива на цветята, в песента на птиците и в песента на хората.

Имаме редове от Орфей за космоса, които още не сме разгадали. Защо Орфей нарича *Луната* "майка на времето, виждаща всичко"? Защо смята, че планетата *Плутон* (открита неотдавна) държи ключовете на цяла вселена. Защо смята, че *Плутон* е седалище на боговете? Защо възпява ясновидеца Протей от Египет, когото пък смята за ключар на морето? Защо обича толкова много Хермес, който ни е спуснал буквите от небето? И какво иска да изрази Орфей с химна си за Аполон, който свирел с "тонове горни за зима, за лятото с тонове долни"[57]? Между Родопите-Египет и Атлантида има дълбок и тайнствен космически възел.

Ето тези и други тайни породиха великия спор за *Веда словена*. Стефан Веркович публикува сборника през 1860 г., една година преди сборника с песни от братя Миладинови (1861 г.). Веркович усети "Орфееви остатки" и има особен принос за Родопите и България. Той събра тези "Орфееви остатки" от епоса ни. Спорът бушува над 130 години. А във *Веда словена* се оглежда като в огледало целият Балкански полуостров чрез древните песни. Това са клонки от древните траки. Спорът засегна не само България и Балканския полуостров, но се разгоря и в цяла Европа. Академик Михаил Арнаудов нарече тези песенни "остатки"

[57] Орфей, пос. съч., с. 79.

*родопското откритие*. Първата песен за Орфей е записана в село Плетена. Това е началото.

Нашият епос е унищожен. Но нека разпалим този пример от село Плетена. През миналия век там се състоял облог между двама души – и двамата българи-мохамедани. В село Плетена имало един песнопоец, за когото не са знаели колко песни може да изпее. И облогът е за песни: единият селянин от Плетена заложил в облога двата си вола, ако може Певецът да пее непрекъснато два дни и две нощи, без да повтори нито една песен. Другият приел облога. Присъствали много селяни. Певецът пял без прекъсване два дни и две нощи, без да повтори нито една песен. Спечелил облога и взел двата вола. Ето това са прочутите родопски певци.

А епосът е със сюжет и песните са много дълги. Имало такава песен – твърдят родопчани, – която, за да се изпее и запише, трябват 10 дена. Какво огромно песенно богатство сме имали! Със смъртта на Орфей са унищожени книгите му и целият епос на траките. Деветдесет племена траки са претопени. Според Веркович този епос в Родопите е съдържал 450 000 стиха. Да го наречем *Орфеева Родопиада*. По обем тя е била 30 пъти по-голяма от *Илиада* на Омир.

*Веда словена* е музей от песни, вече мъртви, но с налични остатъци. Отделните стихове като отделни колони в разрушен храм стърчат и подсказват какъв велик епос сме имали.[58]

Към Родопите се насочват много учени и фолклористи. Идва и пратеникът на министъра на просвещението на Франция Огюст Дозон. Проф. Ходзко от Париж признава, че народ, който е изпял такива песни, е най-поетичният народ на света.

Веркович предава на България 1000 монети – древни и непроучени. Те изчезват. Той дава от себе си 60 000 златни франка, за да издаде *Веда словена*. С предадените монети той можеше стократно да издаде всичко свое, но похарчи своите си пари, а монетите предаде. Това е свръхчестен човек, който умря в позор и разочарование. Самите ние не му подадохме ръка. Умирайки, Стефан Веркович признава: "Аз бях златен кладенец за българския народ."

И наши ръкописи, събирани в Родопите, изчезват в Серес, Белград, Загреб, Русия, Украйна. Веркович разбира, че родопските песни са цял океан. Той е изписал с ръката си: "За да може човек да проникне в мъдростта, която се крие в родопските песни, трябва да е гений."

Първият езиков пласт в този епос е родопски, после следват наслагвания на македонски наречия, сръбски, руски – много непохватни редакции имат събраните песни, докато най-накрая се размият и станат спорни. А е документирано намирането на стара книга в Девин, в сандък от куршум (олово), която книга е тежала десет оки. Такива книги, скрити в Родопите, са били пет. Те са изгорени.

Още в първата песен за Орфей чародеецът се моли на Бога да не му секат главата, а да му изпратят Жива юда от небето с билка лековита, та сам да иде на небето. И в тази песен се пее как небето спуснало златна люлка и как Орфей седнал в нея – със златната си свирка и с ясната си книга. И как го издигнали на небето и как го съпровождала тази Жива юда.

---

[58] Стефан Веркович, *Древняя болгарская песня об Орфее*. Москва, 1867.

От *Веда словена* има кичилки, които се пеят и днес. Във *Веда словена* четем следните три стиха:

**На лику хи ясно слънце,**
**на гърди хи ясна месечина,**
**във скута хи дребни звезди.**

Този диамант е шлифован от народа през вековете така:

**На чело й ясно слънце,**
**на гърди й месечина,**
**на поли й ситни звезди.**

Шлифовчик са вековете. Фолклорът никога не стои на едно и също място. Езикът се движи и извайва.

Орфей е единственият поет на земята, възпят как отива жив на небето. Там свири и пее на златна трапеза, на която е и слънцето, а на трапезата – киселец. И в тази песен се пее как Орфей взел от небето писмеността, три месеца Жива юда го учила на тази златна книга. Самият Орфей е наречен в песента "син на слънцето".

Точно тези божествени книги са ни изгорени. Спомнете си как са изгорени и *Сибилинските книги* в Рим. Но стари родопчани са ми казвали: "Ние сме от юдински сой. От небето ни иде да пеем. И пак ще се завърнат тези златни години." Защото книгите може да се изгорят, а божията дарба – не. На първия народен събор на Рожен през 1961 година срещнах старец, който знаеше 1000 песни. Един човек – с 1000 песни. Тогава слепият академик Петко Стайнов, председател на журито, изрече: "Родопските песни са автентичен документ за единния произход на родопското население."

**Свири Орфю и ми пее,**
**дур се небо разлюлело,**
**излезли ми триста звезди,**
**триста звезди, триста юди,**
**та ми хоро заиграли.**

Какво чудо: звездните кръговъртежи са в такт с българското хоро и с българската ръченица. Поетът Омар Хаям ще възкликне откъм Тибет: "Красива като българка, която играе огнена ръченица." Траките, славяните и прабългарите вече са се слели, за да се роди България. А космичната песен за Орфей да завърши така:

**Да се помни, да се знае,**
**че бил първи свирелджия,**
**че бил първи песнопоец.**

Павзаний е изписал на гръцки език следното за смъртта на Орфей: "Един овчар се облегнал на Орфеевия гроб на пладне и заспал, и като спал, прихванало го да пее песни от Орфеевите, и то със своя хубав и приятен глас. Най-близките там обитатели и орачи почнали да напущат работата си и да се събират при овчаря, както пеел на сън, и по едно време, като се блъскали и препирали, кой да бъде по-близо до овчаря, обърнали колоната..."[59]

[59] Павзаний, пос. съч., с. 313-314.

И гробът на Орфей пее. И доближилият се до този гроб – плаче и пее. Това е чудото на песента.

“Нашият дворец няма покрив” – така говорят родопчани на прочутите си събори. Защото песните летят на открито. Всички опери, всички театри, всички концертни зали имат покрив, а планинците се гордеят с друго: “Нашият дворец няма покрив.” Няма, защото всички събори се правят на открито, при открит простор, при открит хоризонт, при открити облаци и небеса. Високо до трепкащите огньове и доближените звезди. Така е на Рожен, така е на Предела, Копривщица, Странджа, Добруджа. Там всички са като равни с равни, гласовете се изпреварват с обич, гласовете летят поединично и заедно. Народът и песните са безсмъртни под това също безсмъртно божествено небе.

И днес планинците посрещат изгрева на връх. При изгряването на слънцето те свалят шапка. Никой не ги е учил на това, но те свалят шапка на слънцето като на Бог.

От българския народ научих защо дъбът е светилище. Защо имелът е музика. Защо шишарките, леските, жълъдите раждат повече при приближаваща тежка зима. Как по листата на тополите може да се познае каква зима иде. Какво си говорят птиците, когато идват или когато си отиват. Коя птица какъв августски знак е. Кога котките плачат. Защо кучетата вият. Какво усещат кравите, когато мучат при земетресение. Защо конете познават идващата смърт на стопанина. Кога лястовиците летят ниско или високо. Кога овцете събират сламки с устните си. Защо враните се събират накуп. Защо, когато изядеш сърце от змия, ще може да разбираш песента на птиците. Какво ти шепне гората, какво казват саламандрите (дъждовниците), какво пишат облаците, какъв театър изнася мъглата, защо мишките са ясновидци, защо мравките, прилепите и луната крият тайната на любовта. Прост народ, нали? Никоя научна академия не може да се сравни с него.

Народът няма астрономически познания, но хората си наименоват звездите по своему. Родопчани наричат *Пътеводителка* Полярната звезда, *Утрешница* – Зорницата, *Лъжекерванка* – Сириус, *Ралица или Криволиците* – Орион, звездите *Топчек* – съзвездието “Плеяди”.

Народът е разполагал с рабоши – тояги, разцепени на две и белязани – та никой от двете страни да не може да излъже другия. По скалите още има издълбани космически послания. Шевиците са руническа писменост. Обредите са символни сказания. Обредните хлябове са друго писмо. Житото се смята за единствената храна, дошла от космоса, затова по задушница раздават жито.

Бях напълно смаян от един старец, който сподели: “Гърците от нас са зели оралото, а най-вече от нас се научили да пеят и пишат.” Велики Боже! Искри от изгорените книги блещукат в народната памет. И го завещават така: “Нашите дедове говорят с нашия глас, а нашият глас ще говори с нашите внукове!” Велико завещание.

Гениалният народен певец е взел в сърцето си Орфеевите песни, претворил ги е и те са станали орфически, и още – космически. В наше време се говори за мистерия на българските гласове. Сякаш народният певец иска да обобщи: Ние сме били винаги с животните, които са на четири крака, изправили сме се на два

крака и вървим с птиците, а душата ни лети към небето. “Робуваме на хляба, летим в любовта, богуваме в света на изкуството.”

Народът знае и пее, че сърцето чувства Бога, а не умът. Бог гледа не на лице, а на сърце. Каквото и насилие да е налагал поробителят, аз записах и от двете верски групи – българи-християни и българи-мохамедани – едни и същи песни:

**Самси Господ на сур елен,**
**на сур елен шестокрилец,**
**Божа майка на кошута,**
**свети Иван на гълъба,**
**свет Никола на сокола,**
**на сокола златоноги.**

Планинците пеят за слънцето като за очаквано чедо: “Слончице, сину, слончице, оти се сину забави?” А месечината те смятат за тайнствена гадателка, покровителка на душата, всевиждащо нощно око. Тя чете човешките тайни.

**Месечинко льо грейливка,**
**грейливка и светкаливка,**
**кайно ми грееш, разгреваш,**
**моено либе видиш ли?**

Чрез месечината като през огледало годеницата иска да види либето, което е гурбетчия. С луната споделя цялата си боязън и обич.

В Старцево изпяха една песен за момиче, което с красотата си може “сянка на слънце да прави”. Това го няма в никоя поезия на никой народ по света.

В Родопите планините делят на две: Райска планина и Пелинска планина. Райска планина е онази, в която може да се венчаеш за любовта, музиката и светлината. Пелинската планина може да е много красива, но ако няма любов, тя е горчива, тя е пелинска.

Спомнете си Руфинкината песен: младо, но болно момиче, високо в планината, което се сбогува с живота и любовта си, а отвън е пролет. Руфинка пее два стиха по-силни от стиховете на Шекспир:

**Всичко от земя излиза,**
**пък я ще в земята да вляза.**

Тя плаче, заръча, обича и умирайки, вярва само в едно:

**Дето са солзи капали,**
**тамо ще песен да никне.**

Нека повторя една мисъл – казвал съм я и друг път: Западът може да се издигне с вертолет, със самолет, с ракета, с космическа станция, но никога няма да достигне мистерията и височината на космическите български гласове. България не се развива хоризонтално, България се развива вертикално и търси най-прекия път към космоса. Това е стълбицата на Орфей, изваяна от ноти.

Ванга казваше приживе: “Вечер чувам всички небесни звуци. Чувам небесните камбанки как звънят на всеки час и как всичко живо откликва на този ритъм. Затова цветето знае кога да разтвори чашка.”[60]

Ванга е космическият посредник на българския народ с космоса. Чудното знание иде от древността на Орфей и озарява звездните кръговъртежи. Загадка остава само пределът: докъде космическото знание може да се сподели с хората и откъде нагоре остава космическа тайна. За да не страда Прометей на Кавказ за добрината, дето е сторил на хората, за да не страда Орфей в Родопите заради добрината и песните, които е оставил на хората.

Чуден и велик е един факт: когато космосът не желае да има даден земен магнетофонен запис – изтрива го и го заменя с български народни песни, хора и ръченици. Кой изтрива реалния запис и откъде идва другият запис, след като никой не е пял до магнетофона? – Пролука, от която може да видим, че България е Божествена земя и Орфеева песен.

Нека в края нарисуваме Орфеевата планина с думи, за да я запомним завинаги:

**Родопа има зелени очи,**
**бели ланити,**
**сини обеци,**
**звезден косичник,**
**гердан от песни,**
**топли пазушки**
**златна зунчица*.**
**Родопа не говори, а пее**
**като младо момиче:**
**кога стои – слънце грее,**
**кога ходи – вятър вее,**
**кога дума – бисер ниже.**
**И сърцата ни бият влюбено.**

Орфеевата планина е озарение за Европа, щастие за света и космическо послание за бъдещето. Тя ви очаква с песни и обич.

## ЛЕБЕДИ ОТ МАСТИЛО

Авторът съхранява стотици рецензии за творчеството си и над 2000 писма – от страната и чужбина. Читателите продължават да му пишат.

**Редове от България:**

Книгата *Легенда ли е Орфей?* е значително явление в българската литература. – проф. Стоян Радев

---

[60] Красимира Стоянова, *Истинската книга за Ванга*. С., 1992, с. 173.

* коланче

Бъди благословен за всичко, което носиш и ни обгръщаш. Бъди благословен за обичта, която така щедро раздаваш. – проф. Росица Ангелова

Ние, родопските земляци, се възхищаваме на Вашите успехи и на голямата Ви любов към нашия роден край. Вие се изтръгнахте от ”свирепия живот” и намерихте пристан не при Златното руно на Колхида, а при неповторимата песенна хармония на Орфеевата планина. – проф. Димитър Шишманов

Ти имаш здрава национална позиция. – проф. Анастас Михайлов

Гигов стана приживе легенда – той пише за легендарното. И като пише за Орфей, носи и орфическото. Има брилянтно слово. – проф. Елена Огнянова

Гигов върви по Орфеева пътека и написаното от него е вярно. – Ванга

Изпращам ти сълзата в окото си! – Павел Гиев

**Редове от чужбина:**

Имам публикациите ти за Орфей в Лондон. И ти пиша автограф: ”На Никола – първо за срещата ни в Грузия, второ – за срещата ни в Пловдив, и трето – за бъдната среща в Родопите. – Тим Северин – Англия, водач на кораба *Арго* в 1984 година

Подарявам ти две мои книги с автограф – срещата ни в Краков бе незабравима. И ти желая успех! – Станислав Лем – Полша, автор на книгата *Соларис*

От много години Никола Гигов работи по темата ”Легенда ли е Орфей?”. Той доказва, че това е най-големият тракски поет от античността, най-светлата звезда, която грее и сега над нова България. – вестник *Таймс* – Лондон, 4 юли 1984 г.

Във Вашата лира трептят и пулсират ритмите на Вселената. – Ирина Виноградова, Русия

Ние се срещнахме в гр. Поти (Колхида). Орфей е бил гигантски поет. Ти си чул голямото му слово, съзрял си неговия силует, който се оказва още по-гигантска фигура. И от Колхида и Кавказ ти казвам, Никола: Орфей е тъй близо до тебе, ти си му протегнал ръка, помогни му да се издигне в целия си ръст. От Колхида те подкрепяме и ти дадохме званието *колх*. – Валери Чаправа, Колхида

След нашата среща в Смолян и разговора ни за Орфей ние вярваме, че тук, в Родопите, Орфей е бил у дома си. – Е. Барбел, Германия

Имаме Вашите книги в Александрийската библиотека. – проф. Мохзен Захран, Египет

Скъпи Планинецо, харесвам твоите мисли, песни и стихове! – Христофор Даулкас, Гърция

Подаряваме Ви папирус със сцена от времето на Рамзес II и очакваме с нетърпение изследването Ви *Орфей в Египет*. – Мей Мохамед Абул Дахаб, посланичка на Египет в България, 1999 година

**За автора**

Никола Гигов живее и твори в град Смолян. Автор е на 33 книги – поезия и проза. Носител е на международни и национални литературни награди. Член е на СБП.

Библиографията за Орфей е събирана 40 години (1959-1999). Тя съдържа 663 автори от различни страни и на различни езици. Част от нея (273 автори) бе публикувана в книгата му *Легенда ли е Орфей?*, София, издателство ”Музика”, 1992 година.

За 40 години Никола Гигов е пребродил Родопите, бил е на много места из България, два пъти е бил в Гърция, през 1984 г. е бил аргонавт до Колхида, посетил е 35 страни. Сам признава: ”През всичките пречки и изпитания ме водеше любовта към Орфей!”